

Dede Korkut'taki Karacuk Çoban

Karacuk Çoban in Dede Korkut

Dursun Can EYÜBOĞLU*

Öz

Destanlar hem tarihle hem edebiyatla ilişkilidir. Türkler zengin bir destan geleneğine sahiptir. Dede Korkut Destanları Türk destanları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Dede Korkut Destanları eski Türk yaşamının bir yansımasıdır. Dede Korkut Destanları, Türk tarihi, coğrafyası, dili, edebiyatı, kültürü, sanatı ve daha birçok konu hakkında önemli bilgiler içermektedir. Dede Korkut'ta birçok kişi adı geçmektedir. Dede Korkut'ta adı geçen kişilerden biri Karacuk Çoban'dır. Karacuk Çoban'ın adı Dede Korkut Kitabı'nda bir boyda geçmektedir. Karacuk Çoban'ın adı Orta Asya'da Sir Derya boyunca uzanan Oğuzların ünlü Karadağları ile ilgilidir. Karacuk Çoban'ın adında da görülen çobanlık mesleği, eski Türklerin hayvancılığa dayalı konar-göçer yaşamında önemli bir yere sahipti. Karacuk Çoban, Salur Kazan'ın çobanıdır. Karacuk Çoban'ın iki kardeşi vardır; biri Kıyan Gücü, diğeri Demür Gücü. İki kardeşiyle birlikte altı yüz kişilik düşman ordusuyla savaşan, koca taşları ve hayvanları kaldırabilen, ağacı kökünden söküp sırtında taşıyabilen Karacuk Çoban olağanüstü güçlü kahramanlardan biridir. Karacuk Çoban'ın mistik yönü de oldukça güçlüdür. Karacuk Çoban, birçok açıdan eski bir tarihe aittir. Halk, Karacuk Çoban'ı ve hatıralarını kuşaktan kuşağa aktararak yaşatmıştır. Bu makalede, Dede Korkut'taki Karacuk Çoban; adı, ailesi, tarihteki, Dede Korkut'taki ve destanlardaki yeri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Salur Kazan, Karacuk Çoban, Kıyan Gücü, Demür Gücü.

---

* Araştırmacı Yazar, Şair. Türkiye-İstanbul. Email: dursuncaneyuboglu@gmail.com. Orcid no: 0000-0003-4163-0976

Abstract

Epics are related to both history and literature. Turks have a rich epic tradition. Dede Korkut Epics have an important place in Turkic epics. Dede Korkut Epics are a reflection of ancient Turkish life. Dede Korkut Epics contain important information about Turkish history, geography, language, literature, culture, art and many more. Many people are mentioned in Dede Korkut. One of the people mentioned in Dede Korkut is Karacuk Choban. Karacuk Choban's name is mentioned in one epic in The Book of Dede Korkut. Karacuk Choban's name is related to the famous Karatav Mountains of the Oghuzs along the Sir Derya in Central Asia. The shepherd profession, which is also seen in Karacuk Choban's name, had an important place in the nomadic life of the ancient Turks based on animal husbandry. Karacuk Choban is the shepherd of Salur Kazan. Karacuk Choban has two brothers; one is Kıyan Gucu, other is Demur Gucu. Karacuk Choban, who fights against the enemy army of six hundred with his two brothers, can lift large stones and animals, can uproot the tree and carry it on his back, is one of the extraordinarily powerful heroes. Karacuk Choban's mystical aspect is also quite strong. Karacuk Choban belongs to an ancient history in many respects. People have kept Karacuk Choban and his memories alive by passing them down from generation to generation. In this article, Karacuk Choban in Dede Korkut; his name, family, place in history, Dede Korkut and epics is examined.

Keywords: Dede Korkut, Salur Kazan, Karacuk Choban, Kıyan Gucu, Demur Gucu.

Giriş

Türk halk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olan destanın birçok tanımı yapılmıştır. Bunlardan biri şöyledir:

“Türkçe'deki ifadesiyle “destan”, ilkel ve popüler bir anlatı çevresinin içinde doğan, gerçek veya kurguyla oluşan üstü ve mitolojik kahramanların maceralarını şiir veya şarkı diliyle ve çoğu zaman bir müzik aleti eşliğinde anlatan, anonim olan veya unutulmuş bir şair tarafından yaratılan, fakat şairin maceranın içinde duygu veya eylem olarak yer almadığı “edebiyat eseri” olarak karşımıza çıkmaktadır” (Oğuz, 2004: 6).

Türk destanları içerisinde önemli bir yere sahip olan Dede Korkut'un önemi konusunda çok şey söylenmiştir. *Korkut* (Eyüboğlu, 2019: 16-28) eserimizde bunların önemli bir kısmına yer vermiştik. Dede Korkut'un önemini ortaya koyan sözlerden birkaçı şöyledir:

Ali Şir Nevai şöyle demiştir: (*Korkut Ata*) “*Türk ulusu arasında şöbreti öyle fazladır ki başka şöbrete ihtiyacı yoktur. Kendisinden yıllarca öncekini ve (yine) kendisinden yıllarca sonraki geleceği haber vermiştir. Çok öğüdü içine alan özülü sözleri ortadadır*” (Kocasavaş, 2014: 143).

Fuat Köprülü, şöyle demiştir: “*Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut’u öbür gözüne koysamız, yine Dede Korkut ağır basar*” (Ergin, 2017: 7).

Dede Korkut’ta birçok kişi adı geçmektedir. Bu kişilerden biri Karacuk Çoban’dır. Bu çalışmamızda Dede Korkut’taki Karacuk Çoban’ı inceleyeceğiz.

1. Karacuk Çoban’ın Adı

Karacuk Çoban, Dede Korkut Kitabı’nda *Karaca Çoban*, *Karacuk Çoban* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı’nda adı bir boyda, *Salur Kazan’ın Evi Yağmalandığı Boy*’da geçer (Gökyay, 1973: 321; Ercilasun, 2004: 64).

Orhan Şaik Gökyay’a göre, Karacuk Çoban’ın adı Karacuk Dağ ile ilgilidir (Gökyay, 1973: CCXCVIII). Türkistan’da bulunan bu dağ, Tanrı Dağları’nın batı kolları üzerindeki Karatav/Karacuk’tur. Ayrıca biri Musul’da, öteki Diyarbakır yakınında, Dicle boyunda Türklerin yaylak edindikleri iki dağın adı da Karacuk’tur. Bu dağlar Horasan ülkesinde Kuşanlar yurdu Belh’te bulunan Karacuk Dağı, Hazar Denizi doğusunda ve Kıpçakların oturduğu yerle Oğuz Elleri arasındadır ve Kaşgarlı Mahmud’un haritasında gösterilmiştir (Gökyay, 1973: 335-336). Faruk Sümer’e göre, Salur Kazan’ın Evi Yağmalandığı Boy’da, Kazan’ın Karaçuk adlı bir çobanı vardır. Karaçuk Çoban’ın adının ünlü Karaçuk Dağları’ndan gelmiş olması pek muhtemeldir. Türkler’in coğrafi isimleri çocuklarına ad olarak koymaları, yaygın bir gelenektir (Sümer, 1972: 391).

Şamil Cemşidov, Dede Korkut Kitabı’nda geçen *Karacuk Dağı* dolayısıyla Karacuk Çoban hakkında bilgiler verirken bunun *kara* kelimesinin küçültülmesi değil, doğrudan doğruya bir özel ad olduğunu söylemiştir. Karaçuk topraklarında ve onun geniş çevresinde, Üç Tepe, Kale Tepe, Honaşın, Ağca Beli, Hoca-Cend, Ören Kale dairesinde yaşamış yerli ahalinin, Karacuk Çoban adını Karacuk Dağı’nın adı ile bir birlik halinde aynileştirdiklerini söylemiştir (Gökyay, 1973: CLXIV-CLXV’den Cemşidov, 1961: 117 vd.). Nizamioglu Nurlan Abbasov’a göre, Karacuk Çoban’ın adı, Dede Korkut Kitabı’nın esas baskılarında *Karaca Çoban* şeklinde yazılmıştır. Bu adı, Bartold, Rusça aynen *Çjornyj Pastub* şeklinde tercüme etmiştir. S. Hezarıcı, A. Oy, V. P. Kurlev, Ş. Cemşidov, bu adı *Karaçuk Çoban* şeklinde yazmışlardır (Abbasov, 2009: 155).

Mehmet Emin Bars'a göre, Karaçuk'un kesinlikle bir yer adı olduğunu anlamak mümkündür. Çoban, sıfatını yer adından almıştır. Karaçuk muhtemelen çobanın doğduğu yerdir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Kazan'ın Kapular Dervendi ağzında on bin koyunu olduğu söylenmiştir ki, bu ifadeler çobanın, koyunlarını güttüğü yerden sıfatını almadığını göstermektedir (Bars, 2010: 58). Gülnaz Çetinkaya'ya göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, çobanın adı ve fiziksel özelliği ile ilgili bilgiler yoktur. Karaçuk Çoban ifadesindeki Karaçuk, bir yerin adıdır. Çobanın hem belirli bir yerle hem de mesleği ile adlandırılması ilgi çekicidir. Mekân ve meslek ifadesinin ad olarak kullanılması burada toplumsal beklenti ile ilgilidir. Bu anlamda kahramanlar, mücadelelerinin sonunda beylik statüsü alırken, çobanın yaptığı mücadeleleri onu çobanlıktan imrahorluğa (padişahın at/ahır bakıcısı) geçirmektedir. Bu anlamda yapılan işte herhangi bir değişiklik olmamakta, sadece mekâna bağlı statüde değişiklik söz konusu olmaktadır. Çoban'ın adının başındaki *Karaçuk* ifadesinin hikâyenin ilerleyen bölümlerinde *Karaça Çoban* ifadesine dönüşmesi anlamlıdır. İlk olarak ait olduğu yerle anılan çoban daha sonrasında hikâyeye boyunca aldığı önemli işlevlerle *Karaça Çoban* sıfatını almıştır. Bu anlamda hikâyelerde genellikle olumsuz durumları ifade eden bu sıfat, inatçılığın, yılmamanın, gözü kara olmanın ve cesurlüğün bir sıfatı olmuştur (Çetinkaya, 2015: 240-241). Hatice Çiğdem Gönen'e göre, Karacuk Çoban'ın adı Karacuk Dağı'ndan gelmektedir ki, dağ, kutsallıkla ilişkili olduğu ölçüde Karacuk Çoban'a yaptığı tüm olağandışı eylemleri gerçekleştirebilmesinin imkânını sunmaktadır (Gönen, 2017: 34-35).

Tuğba Akkoyun Koç'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Salur Kazan'ın, başlarda istememesine rağmen, kahramanlık rolünü paylaşan Karacuk Çoban kendisinden en çok bahsedilen ikinci kişidir. Çobandan metinde; 5 kez *Karacuk Çoban*, 35 kez *çoban*, 1 kez *erenler evreni Karacuk Çoban*, 5 kez *Karaca Çoban*, 2 kez *ogul çoban* ifadeleriyle söz edilmektedir. Kazan'ın şahsının vurgulanmasına karşın, Karacuk Çoban'ın mesleği vurgulanmıştır (Akkoyun Koç, 2020: 52). Tuğba Akkoyun Koç'a göre, *Kara* sözcüğü eski Türklerde *büyük, sıradan, siyah, karanlık, kuzey* gibi çok çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. Ayrıca, gökyüzü, yeryüzü, yeraltı olmak üzere üç katmandan oluşan âlemin yeraltı âlemi kısmı ve orada bulunan bütün varlıklar da *kara* ile nitelenmektedir. Çoban, *Karaca/Karacuk* niteliğini mensubu olduğu boyun *Gürcistan ağzında oturması* dolayısıyla kuzeyde bulunmasından almış olabilir. Zira savaşılan kâfir beylerinden birinin adı da *Kara Tekür*'dür. Çoban ve sürüsü *Kara Dervend*'de bulunmaktadır. Kara, yeraltı dünyasıyla ilişkilendirildiğinde hem Kara Göne'nin hem de Karacuk Çoban'ın Şamanik özellikleri ortaya çıkmaktadır. Şaman, insanların yararını için mücadele ederken yeraltına da gidip gelebilir. Kara Göne de Karacuk Çoban

da rüya yorumlarlar ve yorumları doğru çıkar ki, bu da görülen rüyaları *kebanet* sınıfına sokmaktadır. Çoban'ın *Karaca/Karacuk* olarak nitelenmesi Göne ile aralarındaki hiyerarşik durumu da sergilemektedir. Çünkü Çoban *karaya yakın* anlamında, küçültme eklerinden yararlanılarak oluşturulmuş sıfatlara sahiptir, ama Göne, doğrudan *karadır*. Karacuk Çoban ve Kara Göne'nin bir ortak özellikleri daha vardır ki, hikâyede her ikisi için de birer kez *erenler evreni* nitelemesi kullanılmıştır (Akkoyun Koç, 2020: 56-57).

Kara, kelimesi Kök-Türk Yazıtları'nda da geçmektedir. *Kara* kelimesi, Türkçenin bilinen en eski dönemlerinden beri kullanılmaktadır. Eskiden beri yeryüzünün rengi *kara* olarak düşünülmüştür. Günümüzde de yeryüzünün denizler dışında kalan kısımları için *kara* kelimesi kullanılmaktadır. *Kara* kelimesi, renk anlamının yanı sıra, büyüklük, ululuk, yoğunluk, şiddetlilik ve olumsuzluk, uğursuzluk anlamlarını da taşımıştır. Dede Korkut Kitabı'nda *kara* ile ilgili çok ifade vardır (Karadoğan, 2004: 91-93). Dede Korkut Hikâyeleri'nde, *kara* ile yapılan çok sayıda şahıs adı da bulunmaktadır: Kara Arslan Melik, Kara Budak, Kara Çekür, Kara Göne, Kara Tekür, Kara Tüken Melik, Karacuk Çoban (Hazar, 2008: 25).

Muhammet Raşit Memiş-Mehmet Kara'ya göre, Dede Korkut'ta *kara* sözcüğü, altı farklı kişinin unvanı olarak kullanılmıştır, bunlardan beşi yücelik bildiren, olumlu anlamda, diğeri ise olumsuz anlamdadır. Bu unvanlar, *Kara Göne*, *Kara Budak*, *Karacuk Çoban/Karaca Çoban*, *Kara Tekür*, *Kara Arslan* ve *Kara Çekür* şeklindedir. Bu unvan sahiplerinden *Karacuk Çoban* ve *Karaca Çoban*, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'un kahramanı olup aynı kişidir. Dede Korkut'taki destansı hikâyeler incelendiğinde bu unvana sahip kişilerin çeşitli özellikleri belirtilerek övüldüğü görülmektedir. Bu hususta tek istisna, *Kara Tekür*'dür ki, bu kişi destanlarda Türklerin düşmanı olarak görülmekte olup, bu nedenle unvanındaki *karanın kötü*, *acımasız* anlamında kullanıldığı söylenebilir (Memiş ve Kara, 2018: 805).

Çoban'ın Farsça *şuban*'dan geldiği ileri sürülmektedir (Hazar, 2008: 29). 10. yüzyılın ilk yarısında Oğuzlar'ı ziyaret eden İbn Fadlan, *adam* veya *er* diye adlandırılan sade Oğuz çobanlarından bahsetmiştir (Agacanov, 2015: 162). Sadettin Özçelik'e göre, Dede Korkut Oğuzlarında, develerden sorumlu *sarvan*, atlardan sorumlu *ilkeç*, koyunlardan sorumlu *çoban* vardı. Ayrıca çobanın, sahip olunan hayvan sayısına, ihtiyaca göre yardımcıları olurdu. Bütün çobanların başında *İmrabor* bulunuyordu. Avcı kuşlardan sorumlu şahinci vb. kuşçular ve onların da yardımcıları vardı (Özçelik, 2015: 527). Gürol Pehlivan'a göre, Dede Korkut Kitabı'nda üç destanda çobanlar görülmektedir. Bunlardan *Karacuk Çoban*, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da;

Sarı Çoban, Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy'da, adı bilinmeyen bir çoban ise Kam Börü'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda görülmektedir. Bunların içinde destanda en önemli rolü olan Karacuk Çoban'dır ki, tespit edilen dört epitetin üçü bu kahramanla ilgilidir (Pehlivan, 2014: 222). Mehmet Emin Bars'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, çoban tipi, Karacuk Çoban adıyla yer almaktadır. Karacuk Çoban'ın bu hikâyede önemli bir yeri vardır. Dede Korkut'ta, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu'nda Soğan Sarı Çoban; Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy'da Konur Koca Sarı Çoban da yer almakta ise de, bu çobanların adları buldukları hikâyelerde birer kez geçer ve aktif rol oynamazlar (Bars, 2010: 58).

Karacuk Çoban'ın adındaki *Karacuk*, Orta Asya'da Sir Derya boyunca uzanan Oğuzların ünlü Karadağlar'ı ile ilgilidir. Karadağlar'ın da bulunduğu Sir Derya bölgesi, Korkut efsanelerinde dünyanın merkezi olarak geçmektedir. Karadağlar, eski Türklerin Ulu Han Ata Bitigi kitabında ilk insanların, Türklerin atalarının ortaya çıktığı bölge olarak geçmektedir. Karadağlar/Karacuk bölgesinin Oğuzların/Türklerin hatıralarında önemli bir yeri vardır. Karacuk Çoban'ın adında da yer alan çobanlık mesleği, eski Türklerin hayvancılığa dayalı konar-göçer yaşamında önemli bir yere, binlerce yıllık bir tarihe ve geleneğe sahiptir.

2. Karacuk Çoban'ın Ailesi

Dede Korkut'ta, Karacuk Çoban'ın, babası, anası, soyu ya da eşi veya çocuklarının olup olmadığı hakkında bir bilgi yoktur. Dede Korkut'ta, Karacuk Çoban'ın sadece iki kardeşi hakkında bilgi vardır. Kazan'ın *Kapulu Dervend*'deki on bin koyununa bakan Karacuk Çoban'ın yanındaki kardeşleri Kıyan Gücü ve Demür Gücü'dür. Bu üç kardeşin de adları sadece Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da geçmektedir. Destanda kardeşlerin yaşları belirtilmese de, diğer ikisinin onun kardeşleri olduğunun belirtilmesinden ve Karacuk Çoban'ın kardeşleri üzerindeki otoritesinden, kardeşlerin en büyüğünün Karacuk Çoban olduğu düşünülebilir. Kardeşlerin adları söylenirken ilk Kıyan Gücü'nün adının söylenmesi, onun da Demür Gücü'nden daha büyük olduğuna işaret edebilir. Buradan yola çıkıldığında, kardeşler arasında yaş bakımından büyüklük sırasının da destandaki adlarının sıralanışıyla uyumlu olduğu düşünülebilir: En büyükleri Karacuk Çoban, ortanca kardeş Kıyan Gücü, küçük kardeş Demir Gücü. Açıkça belirtilmese de, Karacuk Çoban'ın yanında bulunan ve ona yardım eden bu iki kardeşinin de Karacuk Çoban gibi çobanlık yaptığı söylenebilir. Kıyan Gücü ve Demür Gücü'nün ağabeylerinin yanında yer alarak, kendilerinden kat be kat fazla sayıdaki düşmanla kahramanca mücadele etmeleri, onların da Karacuk Çoban gibi, yiğit, mert, Oğuz yiğitleri oldukları görülmektedir:

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Kazan'ın *Kapulu Dervend*'deki on bin koyununa bakan Karacuk Çoban'ın Kıyan Gücü ve Demür Gücü adlı iki kardeşi vardır (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 51-53). Karacuk Çoban'ın bir kardeşi, Dede Korkut Kitabı'nda *Kıyan Gücü* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda adı bir boyda, *Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy*'da geçer (Gökyay, 1973: 327; Ercilasun, 2004: 64). Kıyan Gücü, Karacuk Çoban'ın düşmanla yaptığı savaşta ölmüştür (Gökyay, 1973: CLXVII). Karacuk Çoban'ın diğer kardeşi, Dede Korkut Kitabı'nda *Demür Gücü* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda adı bir boyda, *Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy*'da geçer (Gökyay, 1973: 322; Ercilasun, 2004: 64). Demür Gücü, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacuk Çoban'ın, kendisine baskın yapan kalabalık yağıya karşı yaptığı savaşta yanında bulunan ve şehit düşen iki kardeşinden biridir (Gökyay, 1973: CLVI).

3. Tarihte Karacuk Çoban

Bayburtlu Osman'ın 3. Murad (1574-1595) devrinde yazdığı *Tevarih-i Cedid-i Mir'at-i Cihan* adlı eserinde Karacuk Çoban'ın adı geçmekte ve “otuz çobanun ulusu” olarak nitelendirilmektedir (Ergin, 1989: 39-41).

Viktor Maksimoviç Jirmunskiy'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, bey ile halktan gelen bir adam olan çobanın karşılaştırılması, feodal toplumun sosyal şartlarıyla ilgilidir (Gökyay, 1973: CLXIV'den Jirmunskiy ve Kononov, 1962: 186 vd.). Orhan Şaik Gökyay'a göre, Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki Karacuk Çoban epizodu, herhalde son devirlere aittir. Karacuk Çoban, kâfirlere karşı yapılan savaşta rol almamıştır (Gökyay, 1973: CLXIII). Avelbek Konıratbayev'e göre, Karacuk Çoban bir Kıpçak yiğididir (Konıratbayev, 2000: 155). Muammer Kemaloğlu'na göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Mankıslak'taki *Karacuk* eteklerinde, yaklaşık olarak 1043-1048 yılları arasında çobanlık yapmakta iken çocukluk yıllarında olduğu anlaşılan *Karacuk Çoban*, kırk yıla yakın bir zaman geçtikten sonra orta yaşın üzerine gelmiştir ve Beylerbeyi Salur Kazan Han, Karacuk Çoban'ı, destanda aktarıldığı görülen olağanüstü gayreti ve kahramanlığından dolayı, *Emir-Ahur* yapmayı planlamıştır (Kemaloğlu, 2019: 109).

4. Dede Korkut'ta Karacuk Çoban

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, o sırada avda olan Salur Kazan'ın evini, yurdunu yağmalayan, ailesini, yakınlarını tutsak alan kâfirler, Kazan'a son bir darbe vurmak için Kazan'ın *Kapulu Dervend*'deki on bin koyununu da ele geçirmek

istemişlerdi. Bu sırada Karacuk Çoban'dan, gördüğü rüyadan, kardeşlerinden ve aldığı önelemlerden şöyle bahsedilmiştir:

“Gece yaturiken Karacuk Çoban kara kaygulu vaki’a gördi. Vaki’asından sermiürdi, öri turdı. Kıyan Güci, Demür Güci, bu iki kardaşı yanına aldı, ağılun kapusını berkitdi. Üç yerde depe gibi taş yıgdi. Ala kollu sapanını eline aldı” (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 51-52).

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, *Kapulu Dervend'e* gelen kâfirler, Karacuk Çoban'a, Salur Kazan'a verdikleri zararları anlatırken, çobanın da şu özelliklerinden bahsetmişlerdir: “Karanku ahşam olanda kaygulu çoban, / Karıla yağmur yağanda çakmaklu çoban, / Südi peniri bol, kaymaklu çoban” (*Tezcan ve Boeschoten, 2001: 52*).

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Salur Kazan'ın evini yağmalayan düşmanlar, Karacuk Çoban'a, Salur Kazan'a verdikleri zararları anlatmış, ardından ona rüşvet olarak beylik teklif ederek baş eğmesini istemişlerdir. Ancak Karacuk Çoban, düşmana meydan okumuştur. Bu sırada Karacuk Çoban, kendi sahip oldukları, giyimi ve eşyaları ile düşmaninkisini karşılaştırarak şöyle demiştir:

“İlakırdı söyleme, mere itüim kâfir!

İtüimile bir yalakda yundum içen azgun kâfir!

Altundagı alaca atun ne ögersin?

Ala başlu keçümce gelmez mana.

Başundagı tuğlganı ne ögersin, mere kâfir?

Başumdagı börkümce gelmez mana.

Altmış tutam gönderüni ne ögersin, murdar kâfir?

Kızalcuk degnegümce gelmez mana.

Kılıcumı ne ögersin, mere kâfir?

Egri başlu çevgenümce gelmez mana.

Belügünde toksan okun ne ögersin, mere kâfir?

Ala kollu sapanumca gelmez mana.

Iragundan yakıznundan berii gelgil,

Yigitlerin zarbını görgil, andan ötgil” (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 52-53).

Salur Kazan’ın Evi Yağmalandığı Boy’da, Karacuk Çoban ve iki kardeşi, altı yüz atlıdan oluşan düşman ile kahramanca savaşmıştır. Karacuk çoban, iki kardeşini kaybetmiş, üç yüz kişiyi yere sermişler, sonunda düşman kaçmıştır:

“Erenler evreni Karaçuk Çoban sapanının ayasına taş kodı, atdı. Birin atanda ikisin, üçin yıkdı. İkisini atanda üçin, dördin yıkdı. Kâfirlerin gözine korbu düşdi. Karaçuk Çoban kâfirin üç yüzünü sapan taşıyla yere bıraktı. İki kardaşı oba (sanıldı), düşdi, şehid oldı. Çobanın taşı dükendi. Koyun demez, keçi demez sapanının ayasına kor atar, kâfiri yıkar. Kâfirin gözi korkdı, dünya ‘alem kâfirin başına karanı oldı, eydür. “Yarımason yarçımason bu çoban bizüm hepümüz kırar olamı?” dediler dabı turmayub kaçdılar” (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 53).

Salur Kazan’ın Evi Yağmalandığı Boy’da, gördüğü *kara kaygulu vakıa/kara-kura düş* sonrası yurdunun yolunu tutan Salur Kazan; yurt, su, kurt ile haberleşmiş, ardından Karaca Çoban’ın kara köpeği Kazan’ın karşısına gelmiştir. Kazan, kara köpek ile haberleşmiş, ardından köpeği takip ederek Karaca Çoban’a ulaşmıştır. Kazan’a yakınan Karacuk Çoban, Kazan için gösterdiği fedakarlığı şöyle ifade etmiştir:

“Ne kakırsın bana, ağam Kazan? / Yohsa gögsünde yokmı-dur iman? / Altı yüz kâfir dabı menüm üzerime geldi. İki kardaşum şehid oldı. Üç yüz kâfir öldürdüm, gazı etdüm. Semüz koyun, aruk toklı senün koyunundan kâfirlere vermedüm. Üç yerde yaralandum, kara başum bunaldı yalnız kaldum. Suçum bumudur?” (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 53-56).

Salur Kazan’ın Evi Yağmalandığı Boy’da, Karacuk Çoban, Salur Kazan’dan, savaşmak için atını, savaş aletlerini istemiş, onun için savaşmayı göze alarak evini, ailesini kurtarmak istemiş, kendi kardeşlerinin kanını almak istemiştir. Ancak Salur Kazan, *“Eger çobanla varacak olurısam kalın Oğuz begleri benim başuma kakınc kabarlar: ‘Çoban bile ol(ma)sa Kazan kâfiri almazdı’ derler”* diye düşünerek, Karacuk Çoban’ın yardım etmesini hoş görmemiş ve onu ağaca bağlamıştır. Karacuk Çoban ise, kaba ağacı yeriyile yurduyla kopararak arkasına almış ve Salur Kazan’ın peşine düşmüştür. Kazan, düşman ile savaşırken karnı acıktığında bu ağaç ile ona yemek pişireceğini söylemesi üzerine Karacuk Çoban’ın ellerini çözmüş, alından öpmüş, evini kurtaracak olursa Karacuk Çoban’ı *emir-abur* yapacağını söylemiştir. Böylece ikisi birlikte yola düşmüştür (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 56-58).

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Salur Kazan ile Karaca Çoban, tutsakları kurtarmaya dört nala yetişmişlerdir. Bu sırada Karacuk Çoban ve sapanı şöyle anlatılmıştır:

“Çobanun üç yaşar tana derisinden sapanının ayasıydı, üç keçi tüyünden sapanının kollarıydı, bir keçi tüyünden çatlağuydu. Her atanda on iki batman taş ataradı. Attığı taş yere düşmezidi, dabı düşse toz gibi savruluradı, uçuk gibi obruluradı. Üç yiladık taş düşdüğü yerün otı bitmezidi. Semüz koyun, aruk toklı bayırda kalsa kurt gelüb yemezidi sapanun korkusundan. Eyle olsa, sultanum, Karaca Çoban sapan çatlatdı. Dünya ‘alem kâfirün gözüne karangu oldı” (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 61).

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Salur Kazan'ın evini, yurdunu düşmandan kurtarmak için Oğuzlar savaşa girmişler, zafer kazanmışlar ve Salur Kazan, Karacuk Çoban'a verdiği sözü tutmuştur:

“Kalın Oğuz begleri toyum oldı. Kazan Beg ordusını, oğlanını uşağımı, hazinesini aldı gerii döndi. Altun tahtında (oturdu), yene evini dikdi. Karacuk Çobanı imrahur eyledi” (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 66).

Pertev Naili Boratav'a göre, devlerin ana kahraman olduğu destanlar da bulunmaktadır. Destanların kahramanları, çoğunlukla abartılı savaşçı güçleri ile dev gibi anlatılmıştır. Bu epik kahramanların bazılarının da devler kategorisinde ele alınabileceğini gösteren birkaç örnek vardır. Dede Korkut Kitabı'nın iki karakteri burada ele alınabilir: Salur Kazan ve onun koyun çobanı Karacuk Çoban (Boratav, 2012: 63). Orhan Şaik Gökyay'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Erenler evreni Karacuk Çoban, kaba ağacı yeriyle yurduyla koparacak güçte, sapanının ayası üç yaşında dana derisinden, çatlağucu bir keçi kılından, her atışında on iki batman taş atar, attığı taş yere düşmez, yere düşse bile toz gibi savrulur, ocak gibi obrulur, taşın düştüğü yerin üç yıl otu bitmez, koyun kuzu bayırda kalsa sapanının korkusundan kurt gelüp yimez idi. Karacuk Çoban, iki kardeşi, Kıyan Gücü ve Demür Gücü ile birlikte düşmana karşı savaşmış, kardeşleri şehit olmuş, kendisi üç yerden yaralanmıştı. Hikâyenin sonunda, düşmanlar yenildikten sonra, Kazan Bey, Karacuk Çoban'ı *imrahor* (Padişah atlarına, ahırlarına ve onlarla ilgili gereçlere bakmakla görevli kimse) yapmıştı (Gökyay, 1973: CLXIII).

Faruk Sümer'e göre, Dede Korkut Destanları'nın bütün kahramanları ve başlıca kişileri asilzade sınıfına mensup kimseler, yani beylerdir. Sahnedeki başlıca kişiler arasında el halkından kişiler yoktur, hatta halkın herhangi bir hareket ve davranışından bahsedilmez, kısaca onlar sahnede görünmezler. Yalnız, Salur Kazan'ın

Evi Yağmalandığı Boy'da, Kazan'ın Karaçuk adlı çobanı, belki bir istisnadır. Karaçuk Çoban, Şöklı Melik'in baskınında beyinin sürüsünü düşmana karşı fedakarca korumuş, kardeşleri Kaban Güci, Demür Güci bu uğurda ölmüş ve sonra da Kazan'ın Şöklı Melik'e karşı savaşında yiğitlik göstererek, bunların armağanı olarak Kazan'ın imrahuru olmuştu (Sümer, 1959: 418). Faruk Sümer'e göre, Dede Korkut'ta, Oğuz beğleri, mağrur, şeref ve haysiyetlerine son derece düşkün insanlardı. Onların, haklarında yapılacak en küçük bir dedikoduya tahammülleri yoktu. Salur Kazan, beğlerin, "*çoban bile olmasa Kağan kâfiri alamazdı*" sözü ile başına kakınç kakacaklarından korkarak Karaçuk Çoban'ın yardımını reddetmişti (Sümer, 1972: 412).

Bahaeddin Ögel'e göre, Dede Korkut'ta çobanlar ilahi bir güce sahip, büyük veliler gibi görünürler, *ala kollu sapanları* ile büyük taşlar atıp, düşmanlarını dağıtırlar. Karaçuk Çoban örneğinde görülen sapan, çobanın bir sembolü gibidir. Dede Korkut'un baş kısımlarında rüyaya, *kaygulu vaki'a* denilir, Karaçuk Çoban'ın rüyasında ise *kara kaygulu vaki'a* olmuştur. Dede Korkut'ta geçen üç rüyadan birisi de budur, yani Karaçuk Çoban'ın rüyasıdır, ancak bu rüyanın ayrıntısı yoktur. Velilik sahibi olan bu çobanın, kardeşlerinin adları da, Kıyan-gücü (Sel-gücü) ile Demir-gücü gibi, gerçekten görkemli ve mitolojik adlardır (Ögel, 1995: 575). Bahaeddin Ögel'e göre, Dede Korkut'ta, çakmak, ateş yakmak için kullanılıyordu, fakat daha çok çobanların velilik ve alplık sembolü veya unvanı gibi görülüyordu. Karaçuk Çoban aynı zamanda, kendine bağlı ağacı kökünden söküp götürmüştür, yani ilahi bir güce sahipti (Ögel, 1995: 524-525). Bahaeddin Ögel'e göre, Dede Korkut'ta dört kişi *evren* (ejderha) ile tanıtılmıştır: 1) *Erenler evreni Karaçuk Çoban!*. 2) *Erenler evreni, Kağan Beg'in karıntaşı Kara Göne*. 3) *Erenler evreni Kan Turalı*. 4) *ademiler evreni Deli Dumrul* (Ögel, 1995: 568).

Bu bakımdan Dede Korkut'un önde gelen kahramanları Kara Göne, Kan Turalı, Deli Dumrul ile birlikte adı anılan Karaçuk Çoban'ın Dede Korkut Boyları'ndaki önemli kahramanlardan biri olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Bu kahramanların her biri Oğuz'un önde gelen yiğitleridir; Kara Göne, kara taşı bile kül eylemektedir; Kan Turalı, Selcen Hatun'u alabilmek için üç canavarı yenmiştir; Deli Dumrul ise Azraîl'e bile kafa tutmuştur. İki kardeşiyle birlikte altı yüz kişilik düşman ordusuna kafa tutan, üç yüz düşmanı ortadan kaldıran, koca koca taşları sapanına koyup atan, ağacı bile kökünden söken Karaçuk Çoban da, tıpkı bu yiğit kahramanlar gibi, Oğuz'un önde gelen bir yiğidi olarak *Erenler evreni* diye nitelenmiştir.

Mehmet Kaplan'a göre, at veya koyun sürüsü atlı-göçebe medeniyeti topluluklarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Onun korunması önemli olup, bu işi üzerine alan çoban da önemli bir değer kazanır. Çetin bir hayat süren bu

toplumda insanın değeri genellikle vücut gücü etrafında toplanır ki, çoban da özellikle vücut gücü bakımından üstündür. Kazan'ın koyunlarını koruyan çoban maddi güç olarak son derece mübalağalı bir şekilde tasvir edilmiştir (Bars, 2010: 59'dan Kaplan, 2005: 53). Zeynep Korkmaz'a göre, Dede Korkut'ta, kahramanların vücut yapıları, binek hayvanları ve kullandıkları eşyalar, doğa koşullarının gerekli kıldığı abartılı özelliklere sahiptir. Karaca Çoban'ın sapanının ayası üç yaşındaki dana derisinden, kolları üç keçi derisinden yapılmıştır ki, her atışında iki batman taş atar, attığı taş yere düşmez, düşse de toz gibi savrulurdu (Korkmaz, 2006: 253-254).

Kamal Abdulla'ya göre, yukarı ile aşağıyı, cennet/gökyüzü ile cehennemi/yeraltı dünyasını başı ve kökleriyle birleştiren hayat ağacının Dede Korkut'taki estetik yankısı, Kazan Han ile Karaca Çoban ilişkisi fonunda kendini gösterir. Kazan Han, annesini, evini eşiğini düşman esaretinden kurtarmak için savaş ateşiyle yanarken, daha sonraki bütün Oğuz edebiyatının ilk alt tabaka temsilcisi olan Karaca Çoban, hanına bağlılığını göstererek onunla birlikte düşman üstüne gitmek istemiştir. Salur Kazan, Karaca Çoban'ı sınımsız bir koca ağaca bağlamış, onunla savaşta gitmeyi gururuna yedirememiştir. Destandaki bu *bir koca ağaç* dünyanın düzeninin işaretidir. Eğer yurdun yuvan dağılmışsa, annen, karın, evladın, yakınların, dostların düşman elinde tutsaksa, o zaman sen kimsin ki? Senin ve bu koca ağacın sakinliğine ilgisiz kalmak olur mu? Bu ağaç yerinden, kökünden koparılmalıdır, yoksa her şey insana doğal mecrasında akıp gidiyor gibi gelir. Ağacın yerinden sökülmesi dünyanın, dünyadaki işlerin düzensizliğine bir işaret olup, kanı kaynatan, *ileri, düşman üzerine ileri!* şeklindeki heyecan fişegini ateşleyen bir çağrıdır. Ağacın yerinden sökülmesi bu şekilde düzensizliği vurgularken, Karaca Çoban'ın ona bağlanması ise bir anlık bakış açısıyla ağacın başı ile kökü arasında kalmış insanı, onun o zamanlar oluşmakta olan tereddüt ve şüphelerini, kalp ve zihin çırpınışlarını göstermektedir. Böyle bir görüntü karşısında adeta telaşa kapılan destanın yazarı, hemen Karaca Çoban'a o ağacı kökünden söktürmüştür (Abdulla, 2015: 326-327). Kamal Abdulla'nın, Karacuk Çoban'ı "*daha sonraki bütün Oğuz edebiyatının ilk alt tabaka temsilcisi*" olarak görmesi, Karacuk Çoban'ın önemini de ortaya koymaktadır.

F. Ferhan Parlak'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçık Çoban, hikâyeye katılan cefakeş insan tiplerinden en ünlüsü ve en büyüğüdür. Karaçık Çoban, eserde *Erenler Ereni* sıfatıyla tarif edilmiş, şahsi gücü, fiziki gücü ve cesareti ile eserdeki bütün kahramanlardan daha yüksekte tutulmuştur. Alplar başı Kazan'ın bile sahip olmadığı fiziki güç Karaçık Çoban'da vardır. Karaçık Çoban, görevine sadık birisi olup, düşman mal-devlet ve rütbe vaat etse bile kabul etmemiş ve onlara hiçbir şey vermemiş, canıyla, başıyla bu devleti koruyup muhafaza etmiştir. Karaçık Çoban'ın

gösterdiği cesaret ve Kazan'ın evini, hazinesini almak için yaptığı fedakarlık oldukça önemlidir, çünkü o, bu yiğitliği ile halk servetini koruyup kollamıştır. Kazan'ın mahiyetindeki bütün bu mal-devlet, hazine, halkın servetidir, elin malıdır. Zaman zaman Kazan bunların tamamını halka paylaşır. Bütün bu zengin hazineden Karaçık Çoban, hiçbir şey almamıştır. Karaçık Çoban, Oğuz toplumunun tam hukuklu kahramanı olup, onun öz haysiyeti, benliği ve şahsiyeti vardır. Tek bir boyda görülmesine rağmen Karaçık Çoban bütün eserin kahramanlarından biri gibidir. Karaçık Çoban'ın Kazan'la birlikte düşmana karşı verdiği mücadele halktan birinin de herhangi bir tehlikede birlikte hareket edebileceklerini göstermektedir. Çünkü Oğuz'da beyden çobana kadar hem üst hem de alt tabakanın temsilcileri, herkes mertlik, doğruluk ve kahramanlık karakterine sahip olup, toplumsal fark ve ayrılık onların her düşmana karşı birleşmelerine engel olmaz (Parlak, 1999: 16).

Ülkü Eliuz, *Dede Korkut Hikâyelerinde Tipler* adlı bildirisinde ve *Dede Korkut Hikâyelerindeki Şahıs Kadrosunun Karakter Yapıları Bakımından İncelenmesi* adlı çalışmasında Karacuk Çoban'a da yer vermiştir. Ülkü Eliuz'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçuk Çoban, Dede Korkut'taki norm karakter grubunun en derin ve en boyutlu kişisidir. Hikâyede Salur Kazan'ın çobanı olarak tanıtılan bu güçlü alp, cesaretin, gücün, yenilmezliğin, vefanın, sadakatin simgesidir. Derin ve yoğun duygularla bağlı olduğu beyi Salur Kazan'ın ve sahip olduklarının tehlikede olduğu sırada, onun gibi ve onunla aynı anda *kara kaygulu vakıa* görerek bağlılığını yansıtan ilk işareti vermiştir. Bu rüya üzerine tedbirler almış, hazırlık yapmıştır. Sonuna kadar destek olduğu Salur Kazan'a bağlılığı konusunda sınanmıştır. Karaçuk Çoban, yurdunu, beyinin emaneti olan hayvanları korumak için iki kardeşiyle birlikte büyük ve zahmetli bir mücadele vermiş, bu mücadeleden iki kardeşinin kaybına rağmen başarıyla çıkmıştır. Karaçuk Çoban'ın önünde durulmaz gücü ve yenilmez bileği kardeş acısıyla daha da çelikleşmiş, düşmandan hem kendinin hem de Salur Kazan'ın intikamını almak zorunda hissetmiştir (Eliuz, 2001: 75).

Ülkü Eliuz'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, fiziksel güç bakımından çok güçlü olan bu yiğit Oğuz, Karaçuk Çoban, manevi olarak da oldukça muazzam özelliklere sahip olup, bir halkın öz gücünü sembolize etmektedir. Dayanıklılığı ruh dünyasına da yansımıştır ki, mücadelesi uğruna geri çekilme, vazgeçme, kaçma, yılma gibi davranışları düşünmez bile. Karaçuk Çoban, derinleşen ve gelişen bir kişiliktir. Doğruları ne pahasına olursa olsun koruyan, bu uğurda hiçbir kavgadan kaçınmayan ve bunu sözle de etkili bir şekilde vurgulayan bir tiptir. Karaçuk Çoban, hikâyenin başkahramanı olmamasına rağmen, on iki hikâyenin başkahramanlarının sahip olduğu bütün özellikleri bünyesinde bulunduran, güçlü,

sağlam bir alp olarak Oğuz ilinin ideal insan tipini temsil etmektedir. Başkahraman Salur Kazan'ı gölgede bırakan nitelikler taşımasına rağmen, başkahraman olmayışının nedeni onun bey ya da bey oğlu olmayışındır. Sosyal statü hikâyesinin ruhu Dede Korkut başkahramanlarını beyler ve bey oğulları arasından seçme temayülü ile korunmuştur (Eliuz, 2001: 76).

Ümral Kırman'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, kâfirlerin saldırısı gece yarısı olmuştur. Gece karanlık ve gizemli olup, eşyaların gözle görülememesi, aklın görmeyle ilişkili yanlarını devre dışı bırakması nedeniyle kitonyen bir zaman dilimidir. Kazan'ın malını mülkünü yağmalayan, karısını, annesini ve oğlunu adamlarıyla birlikte tutsak alan düşmanlar, bununla da yetinmeyip Kazan'ın Kapulu Derbendi'ndeki on bin koyununun peşine düşmüşlerdir. Bu saldırıdan önce koyunlara bakan Karacuk Çoban, kara kaygılı bir rüya, kabus görmüş, sıçrayarak uyanmıştır. Anlatıda rüyanın anlatısı verilmemiştir. Ama bu rüya sayesinde Karacuk Çoban tehlikeyi sezmiştir. Karacuk Çoban'ın, kırlık alanlarda sosyal iletişimden uzak yaşaması ve sürekli hayvanlarla haşır neşir olması ve böylelikle onlarla alt-beyinsel iletişim kurması, onu doğanın adamı yapmıştır. Üst-beynin gelişimi kültürelidir ve insana aittir, alt-beyin ise doğayla ilgili bilgilerin var olduğu ve tüm canlılara ait bir oluşumdur. Bu nedenle Karacuk Çoban'ın sezgi gücü güçlüdür. Uyku anında üst-beyni devre dışı kalınca alt-beyni, belki de yanındaki hayvanların alt-beyinleriyle iletişime geçmiştir ve rüyasında tehlikenin geldiğini sezinlemiştir. Karacuk Çoban'ın yanındaki hayvanların gelen büyük düşman ordusunun nal seslerini duymuş olması olasıdır. Karacuk Çoban'ı uyaran ve onu harekete geçiren, kendisine yönelik olumsuz sinyalleri alma, *sezinleme gücü*'dür (Kırman, 2004: 16-17)..

Ümral Kırman'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacuk Çoban'ın yanında yer alanlar, ona kan bağıyla bağlı kardeşleri iken, karşı taraf, yani düşman ise belirli bir çıkar etrafında bir araya gelmiş bir topluluktur. Karacuk Çoban'ın kullandığı silah bir sapanıdır. Sapan ise çocukların daha çok oyun amaçlı kullandığı bir araçtır, karmaşık bir kültürel dizayna ya da işleve sahip değildir, karşı tarafın silahlarına göre daha doğaldır ve doğaya ait unsurlardan oluşmaktadır. Düşman ise bu saldırıya, altmış tutam mızrakları, başlarında tulganları, içinde doksan ok bulunan oklukları ve altlarında dört nala giden atlarıyla katılmışlardır. Düşmanların silahları, üretilmiş ve işlenmiş kültüre ait ürünlerdir. Karacuk Çoban, bunların hiçbirini ciddiye almamış, onların bu silahlarına ve güçlerine karşılık olarak, keçisini, başındaki börtünü, kızılık değneğini, eğri başlı çomağını ve alaca kollu sapanını övmüştür. Saldırı öncesi düşmanlar, sayıca az olan tarafı, Karacuk Çoban'ı kandırmaya çalışarak mal-mülk ve beylik vereceklerini söylemişlerdir. Kalabalık tarafın üç kişiden oluşan

karşı tarafla uzlaşma çabası içinde oluşu dikkat çekicidir. Ama Karacuk Çoban, her şeye rağmen düşmanlara karşı durmuş ve kafa tutmuştur. Bu olaydaki görüntüler gerçek dışı, ama simgeseldir. Buradaki olay doğa-kültür çatışmasının bir temsili olarak görülebilir (Kırman, 2004: 17-18).

Ömer Faruk Akün'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, yağmalanmış yurduna döndüğünde tek bir insan bulamayan, hiçbir şeyden haber alamayan Kazan çırpınırken, ortaya bir köpek çıkarılmıştır. Bu, Kazan'ın köpeği takip ederek Karacuk Çoban'la karşılaşması için icad edilmiş bir vesiledir. Böylece Karacuk Çoban'ın daha önce düşmanla mücadelesinin tasvir edilmesindeki amaç anlaşılmaktadır. Kazan'ın, çobanları, ailesinin ve halkının başına neler geldiğini, nereye gittiklerini öğrenebilmesi için bu olaylara müşahit olmuş bir kimse gerekliydi. Eğer, çoban vakaya sokulmasaydı, Salur Kazan aranıp duracak, bu yağmanın hangi düşman tarafından yapıldığını, yurdundakilerin nereye götürdüklerini bilmeyecekti. Çoban, olanları ona anlatmış, aklı başından giden Kazan, Çoban'a bedduaya başlamıştır. Oysa ki o çoban, on bin koyununu vermemek için düşmanla çarpışmış, hayatını tehlikeye atmış, bu uğurda yaralanmış, iki kardeşini şehit vermiş, sürüyü teslim ettiği taktirde kendisine verilecek beyliği reddetmiştir. Hikâyenin baş tarafında çobanın savaşması sahnesi verilerek bu vaziyet karşısında, onun fedakarlığını önceden öğrenmiş olan okuyucunun merhamet ve teessüf duygularına tesir olunmuştur. Çobanın mütevazılığı de belirtilmiş olur. Karacuk Çoban, Kazan'a olanları anlatırken düşmana karşı çarpışmasından, neler yaptığından bahsetmemiştir, Kazan'ın acı sözleri üzerine yaptıklarını söylemeye mecbur kalmıştır. Baştaki, çobanın düşmanla çarpışma sahnesinin tali, lüzumsuz olmayıp, aksine vakanın bu sonraki safhasıyla ne kadar ilgili bulunduğu görülmektedir (Akün, 2006: 142).

Mehmet Emin Bars, *Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da Salur Kazan Ve Çoban* adlı çalışmasında Karacuk Çoban'ı özel olarak incelemiştir. Mehmet Emin Bars'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçuk Çoban'ın özellikleri, halkın diğer fertleriyle ilgili ipuçları vermektedir. Bu boyda, çoban tipi, Karaçuk Çoban adıyla yer almaktadır. Karaçuk Çoban'ın bu hikâyede önemli bir yeri vardır. Dede Korkut'ta, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu'nda Soğan Sarı Çoban; Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy'da Konur Koca Sarı Çoban da yer almakta olsa da, bu çobanların adları buldukları hikâyelerde birer kez geçer ve aktif rol oynamazlar. Olabilecek olaylarla ilgili rüya görme birçok destanda rastlanan bir olay olup, bu rüyalar genellikle destanlarda birinci derecede önemli kişiler tarafından görülmektedir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçuk Çoban gibi, Kazan Han da avdayken malının başına geleceklerine işaret eden kara kaygılı rüya görmüş, bunu kardeşi Kara Göne'ye

yordurmuştur. Bu rüya motifi Oğuz Kağan Destanı'nda da görülmektedir. Hikâyelerde rüyayı gören kişiler genellikle önemli görülen kişilerdir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'un genelinde de birçok yerde Karacuk Çoban'ın kahramanlığıyla Salur Kazan'ın önüne geçtiği görülmektedir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, kâfirler, Karacuk Çoban'dan Kazan beyin koyunlarını istemişti ki, bunları verince canı bağışlanacak ve ona beylik verilecekti. Ancak Karacuk Çoban gururludur, kendisini herkesten üstün görmektedir. Karacuk Çoban, Şöklü Melik'in adamlarına meydan okumuştur. Karacuk Çoban onurludur ve gurur hissi ile dolu olup, kibirli tavrıyla dikkat çekmektedir. Sahip olduğu çobanlığı düşmanın beyliğiyle değişmeyecek derecede gurur sahibidir. Karacuk Çoban'ın sapanını övdüğü cümlelerde, aslında aletlerini değil kendisini övmektedir. Er, kullandığı aletten üstün görülmektedir (Bars, 2010: 57-60).

Mehmet Emin Bars'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Kazan Han, gördüğü kaygılı rüya üzerine yurduna geri dönmüş, çobanı bulmuş, ona neler olduğunu sormuş, çoban ise beyini uyarmış, başına bu iş geldiğinde nerede olduğunu sormuştur. Bu, aynı zamanda yapılan yanlışlık karşısında, muhatabı beyi de olsa bunun söylenebileceğini göstermektedir. Karacuk Çoban, gücünün, kuvvetinin yanı sıra cesurdur, o kadar cesurdur ki, tek başına düşmanın üstüne gitmekten çekinmez. Karacuk Çoban, Kazan'dan tek başına düşmanın üstüne gitmek için izin isteyerek, düşmanın üstüne gitmiş, ancak Kazan tarafından durdurulmuştur. Düşman üzerine gitmek için Karacuk Çoban'ın gerekçesi Salur Kazan'a göre daha gerçekçidir. Salur Kazan, düşmandan malını, tutsak anasını, karısını ve oğlunu almak için gider, fakat çobanın kardeşleri öldürülmüştür. Onların kanını almak, ölen kişinin öcünü almak, sağ olanların intikamını almaktan daha önemlidir. Bu bakımdan çobanın düşüncesi daha öncelikli görünmektedir (Bars, 2010: 60-61).

Mehmet Emin Bars'a göre, Oğuz toplumu göçebe olduğu için sürü oldukça önemliydi, üzerinde savaşılacak ve gerektiğinde can verilecek kadar önemliydi. Bu derece önem verilen hayvanları emin ellere teslim etme zorunluluğu vardı. Bu bakımdan kendisine teslim edilen sürüleri korumak ve kollamak çobanın göreviydi. Böyle bir görevi yerine getirecek çobanın da en az Oğuz kahramanları kadar yiğit, güvenilir ve cesur olması şarttı. Çoban, kahramanlardan oluşan bu toplumun kurulu düzeninin beklentilerini, isteklerini ve çıkarlarını korumak zorundaydı. Çoban, kendi kişisel çıkarını düşünmeden, kendini yaşadığı topluma adayan biri olmalıydı. Karacuk Çoban da sürülerini korumak için iki kardeşini feda etmiş, kendisi yaralanmış ama düşmanlara beyinin mallarını vermemiştir. Cesaretini, gücünü, itaatkârlığını ortaya koymuştur. Düşmandan beyinin malını ve akrabalarını almak için yerinde durmamış,

düşmanla kahramanca savaşmış ve düşman tarafından alınan her şey tekrar kurtarılmıştır. Karaçuk Çoban, beyinin kurtarıcısı ve yardımcısıdır. Karaçuk Çoban, asıl halk kitlesinin bir temsilcisi olup, Oğuzlar içinde halkının özelliklerini veren bir örnek olması bakımından da oldukça önemli bir kişiliktir. Karaçuk Çoban'ın hikâyedeki yerine bakarak, o dönem Türkler arasında çobanlığın ne derece yüksek ve onurlu bir mevki olduğu söylenebilir. Bu hikâyenin yazıya geçirildiği dönemde de çobanlık, yüksek bir meslek olma statüsünü korumuştur (Bars, 2010: 62).

Aydoğan Kara'ya göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, ağacı yeri yurdu ile koparıp Kazan'ın peşinden giden Karaçuk Çoban'ı sadakati dolayısıyla Kazan yanına almış, birlikte düşmanın yoluna düşmüşlerdi. Henüz ayrılma aşamasında arketip kahramanın yardımcılığına koşan çoban, tam da Campbell'in "*doğüstü yardım*" olarak belirlediği bir arketiptir. Kazan'ın kapulu dervendde on bin koyunu vardı ki, Karaçuk Çoban ve iki kardeşi, buradaki ağılı bekliyordu. Beylerin evlerinin anlatımından sonra ancak ikinci planda olabilecek bu mekân, düşmanların karşısında Salur Kazan'ın çobanının dahi mertliğini ve sadakatini ispatlaması için ayrı bir öneme sahiptir. Hiyerarşik bakımdan düşük bir konumda olmakla birlikte Oğuzların yaşamında çobanların da önemli bir yeri vardır. Hikâyede, Karaçuk Çoban, Salur Kazan'a bağlılığını göstererek mitin sınavından başarıyla geçtiği için okuyucu gözünde idealleşmiştir. Kazan, savaşa onu da yanına alarak gitmiş ve savaştan sonra çobana emir-i ahurluk vermiştir. Karaçuk Çoban, Salur Kazan'ın hemen yanında olup, bir norm karakter olarak Kazan'ın yeniden erginlenmesinde büyük rol oynamıştır. Karaçuk Çoban'ın altı yüz kişiyle savaşarak ölen kardeşleri Kıyan Gücü ve Demür Gücü, işlevsel açıdan önemli olsalar da birer figüratif/fon karakterlerdir (Kara, 2020: 42-46).

Aynur Koçak, *Bir Kabraman Modeli Olarak "Karaçuk Çoban"* adlı bildirisinde Karaçuk Çoban'ı özel olarak incelemiştir. Aynur Koçak'a göre, kişi, tıpkı evren gibi kaos/karmaşa ortamından sancılı bir mücadeleyle varlığa doğru hareket etmektedir. Eğer kaos/karmaşa/serüven çağrısı olmasa, kişi onu harekete geçirecek bir itki bulunmadığından aynı kalırdı. Bu nedenle Karaçuk Çoban'ın kahramanlık gösterebilmesi için bir karmaşanın yaşanması ve onun serüven çağrısına kulak vermesi gerekiyordu. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçuk Çoban'ı harekete geçirecek olan karmaşa destanın daha başından anlatılmaya başlanmıştır. Kâfirler, Kazan'a son darbeyi vurmak için Kapulu Derbend'deki on bin koyunu almak istemişler, bunun için de altı yüz kişi koyunları almak için görevlendirilmişti. Böylece Karaçuk Çoban'ı kahramanlık yoluna çıkaracak olan karmaşa doruk noktasına ulaşmış ve o da olayların içine dâhil edilmiştir. Karaçuk Çoban, tıpkı Neumann'ın

tanımlamasında olduğu gibi aslında tüm insanlığın yaşamak zorunda olduğu kaderi paylaşan bir önder, kişiler arası iletişimi sağlayan bir haberci; Jung'un tanımında olduğu gibi bir ara görünen, sonra kaybolan bir güneştir. Karacuk Çoban, destanın başından itibaren görülür, Kazan'ın yanında yer alır, evrenin gündüz güneşten enerjisini alıp geceyi sükûnetle atlatması gibi Karacuk Çoban'dan gücünü alan Kazan da düşmanla mücadelesini kazanmıştır. Karacuk Çoban, kendini düşünmeden yurdu uğruna, tek başına altı yüz kâfirle mücadele edecek kadar fedakârdır. Birbirinden farklı bu kahraman tanımları Karacuk Çoban'da örneklenebiliyorsa onun destanın önemli kahramanlarından biri olduğunu söylemek gerekir (Koçak, 2011: 167-168).

Aynur Koçak'a göre, Dede Korkut Kitabı'nın bu destanda neden bir çoban kahramana ihtiyaç duyduğunun üzerinde durulması gerekir. Çünkü Karacuk Çoban bu destanın tek ve asıl değil ama önemli bir kahramanıdır. Toplum kahramanı zamanın ihtiyaçlarına duyarlı olup, pek çok başka kavram ve düşünce gibi, kahraman da zamanla kültürle birlikte evrim geçirmektedir. Oğuz halkının değişme emarelerini yansıtan Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, çobanın bir kahraman olarak yer alması böylece anlam kazanmaktadır. Kültür değişiyor, kültürle birlikte kahraman tipleri de değişiyor. Her şeyi yağmalamış, herkesi tutsak alıp gitmiş olan Şöklü Melik'in kâfirlerinin asıl öldürücü darbeyi koyunları da aldıklarında vuracaklarını düşünmeleri de değişen kültürle birlikte değer kazanan unsurlarla açıklanabilir. Kahraman olarak bir çobanın seçiminde toplum yaşamıyla birlikte içinde bulunulan etkileşimler ve geçmişten gelen kültür birikimlerinin de etkisi vardır. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacuk Çoban'ın kâfirin yiğidinden hiçbir farkı yoktur. Tanımların, sıfatların kahraman konumuna yükselttiği, üç sapanının ayasına koyun ve keçi koyup atan Karacuk Çoban, yalnız cesaretinden dolayı değil, fiziksel olarak da kahraman görünümlüdür. Çobanın sapanıyla koyun ve keçi atabilmesi de, destanın kendi kültürel ekseninde oluşturduğu bir kahraman modelinin örneklemesidir (Koçak, 2011: 168-169).

Aynur Koçak'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacuk Çoban'dan ilk kez yurdun yağmalanmasının ardından gördüğü *kara kaygılı rüya* vasıtasıyla bahsedilir. Gördüğü rüyası çıkan ve bu sayede önlem alan Karacuk Çoban'ın mistik yönü de vurgulanmıştır. Çünkü herkes rüya görse de, ancak gerçekleşecek olaylar tinsel bir güç yardımıyla, seçilmiş kişilere malum olur. Destanda, o gece Salur Kazan da kara kaygılı rüya görür ki, bu iki rüya, Karacuk Çoban'ın mistik kahramanlığını ortaya koyması bakımından önemlidir. Destan, Karacuk Çoban'a tıpkı Han Kazan gibi rüya ile felaketi malum ederek onu kahraman Kazan'la eş tutar, ancak Karacuk Çoban'ın mistik yönü daha güçlüdür. Destanda Kazan'ın rüyası kendi

dilinden uzun uzun anlattırılırken, Karaçuk Çoban'ın yalnızca rüya görmüş olduğundan bahsedilmiştir. Kazan'ın rüyasının ayrıntıları, Kara Göne'ye yorumlatılabilmek için verilmiştir. Destan, Karaçuk Çoban'ın rüyasını yorumlatmaya ihtiyaç duymamıştır. Bu sayede mistik güç bakımından Karaçuk Çoban bir üst dereceye oturtulmuştur (Koçak, 2011: 169). Yani, olacak gelişmeleri önceden rüyasında gören, bu rüyayı kendisi yorumlayarak önlem alan Karacuk Çoban'ın mistik yönü oldukça güçlüdür. Karacuk Çoban, olacakları önceden rüyasında görmüş, bu rüyayı kendisi yorumlamış, korunmak için gerekli önlemleri almıştır. Karacuk Çoban'ın bu mistik yönü, eski Türk kamlarını/şamanlarını anımsatmaktadır.

Ahmet Özgür Güvenç'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, mizah, düşmanın küçük düşürülmesiyle yapılmış, mizah yapmak için üstünlük kuramına başvurulmuştur. Anlatıdaki kahramanlardan biri olan Karacık Çoban ile düşman arasında geçen atışma dikkat çekicidir. Karacık Çoban'ın düşmana söylediği sözler, tamamen düşmanı yermek ve küçük düşürmek üzere mizahi materyallerle desteklenmiştir. Karacık Çoban, köpeğiyle düşmanı bir tutmuş, düşmanın tolgası, atı ve silahlarını hakir görüp, düşmaninkilerle kıyaslanmayacak kadar ilkel olan kendi silahlarını överek düşmanı küçümsemiştir. Bu durum âşık tarzı şiir geleneğindeki âşık atışmalarını anımsatmaktadır. Rakibini alt edemeyen âşık, onu küçük görerek rakibine üstün gelmeye çalışır. Boyda, Çobanın gücü daha da abartılarak anlatılırken komik öğeler de kullanılmış, böyle yapılarak sezdirme yoluyla ya da başka bir ifade ile üstü kapalı bir şekilde düşmana üstün gelinmiştir. Öncelikle mizahi bakımdan üzerinde durulması gereken konu, çobanın sapanla attığı koyunlarla düşmanı yenmesidir. Çünkü söz konusu olan, ok, taş, mızrak vb. materyallerle değil, sapanla koyun fırlatılarak düşmanla savaşılmıştır. Koyunlar taş yerine kullanılarak gerçek dışı ve uyumsuz bir tablo çizilmiştir. Kurgulanan sahne işitselliğin yanı sıra görselliği de devreye sokar ki, bu mizahsen hayal edilerek göz önüne getirildiğinde daha da komik bir hal alır. Bir çobana karşı koyamayan düşman, üstelik sapanla üzerine atılan koyunlardan dolayı kayıp vermiştir. Bu mizahi savaş sahnesi düşman için oldukça küçük düşürücü bir durum olsa da, kazanan taraf için gurur verici olduğu kadar eğlendiricidir (Güvenç, 2011: 163-164).

Ahmet Özgür Güvenç'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, ailesi, halkı ve tüm mal varlığı düşmanın elinde iken bütün bunları geri alması için kendisine gelecek her yardım teklifini kabul etmesi beklenen Kazan Bey, Karacık Çoban'ın teklifini kabul etmemiştir ki, bunun tek nedeni, yardım edecek kişinin bir çoban olmasıdır. Ona göre bu durum utanç vericidir ve bütün Oğuz beyleri bir çobandan yardım aldığı için kendisini küçümseyecek, hatta kendisiyle alay edecekti. Çünkü Oğuz

beyleri, cesaretleri, korkusuzlukları ve kahramanlıklarıyla anılmak isterlerdi, bunların tersi ifadelerle anılmak istemezlerdi. Kazan Bey'in Karacık Çoban'ın yardımını kabul etmemesinin temelinde bu düşünce yatıyordu. Anlatının bu bölümünün asıl mizahi tarafı ise, yanında gelmemesi için çobanı ellerinden ağaca bağlayan Kazan Bey'in buna rağmen çobandan kurtulamamasıdır. Çünkü çoban, koskocaman ağacı yerinden söküp sırtında ağaç olduğu halde Kazan Bey'in peşine düşmüştür. Boyda, çobanın gücü, abartılı ifadelerle sağlanan mizahi bir bakış açısıyla tasvir edilmiştir. Hayali görselliğin devreye girdiği bu sahnede sırtında kocaman bir ağaçla yol alan çoban ve Kazan Bey yan yana gösterilmiş, uyumsuz iki karakter aynı tabloda yan yana getirilerek komiklik elde edilmiştir. Düşman ile karşı karşıya gelen Karacık Çoban, düşmanın komutanı olan Şöklü Melik'i askerlerinin yanında aşağılayarak komik duruma düşürmüştür ki, bu davranış tarzı o dönemki insanın savaş sırasında düşmanı sadece gücüyle değil zekâsıyla da alt ettiğini göstermektedir. Askeri açıdan stratejik zekâyâ ne kadar gerek varsa espri yapmak için de zekâyâ o kadar ihtiyaç vardır, çünkü mizah güçlü bir zekânın ürünüdür. Ayrıca Karacık Çoban'ın düşman komutanıyla yaptığı konuşma düşmana muhatabının kim olduğunu göstermesi bakımından da önemli olup, açık bir şekilde düşman komutanı Oğuz tarafındaki bir çobanla aynı seviyede tutulup aşağılanarak üstünlük sağlanmıştır (Güvenç, 2011: 165).

Pervin Ağaçanzade'ye göre, Dede Korkut Hikâyeleri'nin asıl kahramanları, Gazan Han ve onun etrafında toplanan yiğitler topluluğudur. Ancak burada ellerinde kamış mızraklar bulunan halktan ve çobanlardan da bahsedilmektedir. Karaca Çoban, düşmanın karşısında mertlik ve kahramanlıkla duran cefakâr halkın bir sembolüdür. Kardeşlerinin ikisini feda ederek sürüsünü yağmadan kurtarmıştır. Destanın baştan sona kahramanı olan Karaca Çoban, Gazan Han'dan daha cesur ve daha güçlü olarak tasvir edilmiştir. Dede Korkut Destanı'nda, Karaca Çoban'ın zatında halkın kahramanlıkları ve mücadeleleri temsil edilmiştir. Bu sadakatli kahraman tek başına altı yüz çapulcuya karşı koymuştur. Düşman, aldatmak düşüncesiyle onun kafasını meşgul edip, hükümdarlık ve beylik vaadinde bulunsa da, Karaca Çoban, onların daha ileri gitmelerine izin vermemiş, tek başına sapanıyla baştan ayağa silahlı olan bu altı yüz kişiyle yiğitçe savaşmıştır. Karaca Çoban'ın iki kardeşi öldürülmüş, ama inancını kaybetmemiş, taşların bittiğini görünce keçileri bir sapanın içine koyarak düşmana fırlatmış, her atışta düşmandan iki kişiyi öldürmüştür. Böylece çapulcular yenilmiş ve kaçmışlardır. Karaca Çoban, onların zayıf bir kuzuyu dahi almalarına izin vermemiştir. Ölümden korkmayan bu fakir çoban, kendi kisasını her zaman düşmandan alan ve korkusuz, isyancı ve savaşçı bir kahraman olarak tasvir edilmiştir (Ağaçanzade, 2011: 236-238).

Ahmet Acıduman-Berna Arda'ya göre, Dede Korkut'ta saptanan tıbbi açıklama ve uygulamalarda, hem dinsel tıbbi bir anlayış hem de maddi tıbbi bir anlayış birlikte görülmektedir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacık Çoban, yarasını tedavi yöntemi olarak, kepenegini ateşte kurumlaştırarak yara yerine sürmüştür. Vatikan nüshasında kepenek yerine keçe tabiri geçmektedir ki, kepenegin keçeden yapılmış olduğu düşünülebilir. Karacık Çoban, kanamayı durdurmak için keçe yakarak yaraya koymuştur. Benzer yöntem, 15. yüzyılın cerrahnamelerinden olan Cerrah Mes'ud'un *Hulasa-i Tıbb* adlı eserinde de görülmektedir (Acıduman ve Arda, 2011: 191-195).

Behiye Köksel'e göre, Dede Korkut Kitabı'nda iki hikâyede çoban kahraman tipi vardır ki, bunlar, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy ve Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy'dur. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, çoban, yardımcı kahraman rolünde olup, Kazan Bey'den sonraki en önemli kahramandır. Olağanüstü olarak görülen Karaçuk Çoban'ın elinde sadece sapan vardır ve üç yüz kişiye karşı mücadele etmiştir. Dede Korkut'ta çoğu kez hikâyelerde başkahramanda dahi görülmeyen bu güç çobanda vardır. Karaçuk Çoban, hikâyede gücü ve cesareti ile alp tipini temsil eden Salur Kazan'ın önüne geçmektedir. Karaçuk Çoban yenilmezliği ile mitolojik kahraman modeli sergilemekte olup, mitolojik kahramanlar gibi üstün güç ve cesaret sahibidir. Karaçuk Çoban'ın düşman baskınından önce rüya görmesi de onun sıradan bir kahraman olmadığını göstermektedir. Zira Türk destanlarında olayların habercisi ya da yol gösterici nitelikte rüya gören kişiler ya başkahramanın kendisi, ya bilge tipi, ya da başkahramanın eşi veya ailesinin bir başka üyesidir. Olağanüstü gücü ve koruyuculuk niteliği olmasa bile, sadece rüya görme motifine bağlı olarak çobanı farklı bir rolde değerlendirmek gerekir. Destanlardaki rüya motifinde, bu rüyalar bilge ya da tecrübeli kişiler tarafından yorumlanır ve rüyanın haberci olduğu düşünülür. Karaçuk Çoban'la ilgili rüya motifinde ise yorumlayacak kimse yoktur, çoban bu rüyayı işaret sayar. Hikâyede Karaçuk Çoban üç kez olayların içinde görünür. Çoban tipinin yardımcı kahraman olarak gösterdiği bu rolün kaynağında mitolojik dönemin çoban ata kültü bulunmaktadır. Göçer yaşam süren ve yaşamında hayvanlara çok önemli bir yer verilmiş olan eski Türk toplumunda insanlar gibi hayvanların da koruyucusu önem taşıyordu. Bu yaşam koşullarında çoban ata kültü önemlidir. Karaçuk Çoban'ın tabiat iyisi rolünü üstlendiği görülmektedir. Bu nedenle, başlangıçta Kazan'ın koyunlarını korumak için ağlın kapısını bastırmakta, ama hikâyenin ilerleyen kısımlarında sosyal bir kimlikle görülmektedir (Köksel, 2012: 79-80).

Gülcan Uyumaz'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'daki Karacık Çoban, yiğit, yürekli, fedakâr ve sadakatli bir çobandır. Ancak kendisi bulunduğu hikâyenin kahramanı gibi görülemez, çünkü kahraman olmak için soylu bir aileden gelmek âdeti vardır. Karacık Çoban, ideal tipi yansıtan bir kişidir. Karacık Çoban, Salur Kazan'ın çobanı olup, Salur Kazan'ın ava gittiğinde düşman saldırısını gören ve olanları Salur Kazan'a anlatan kişidir. Aynı zamanda Salur Kazan'la aynı gece rüya görmüş, rüyasında kâfirlerin yaptıklarına doymayacağını, onun gözetiminde olan koyun sürüsünü de almaya geleceklerini görmüş ve hemen tedbirini almıştır. Yani diğer yiğitler gibi gaflet içinde gösterilmemiştir. Ayrıca Tanrı tarafından kendisine rüyada olacakların haber verilmesi onun da Tanrı tarafından sevilen ve onaylanan bir kişi olduğunu göstermektedir. Karacık Çoban, beyinin emaneti olan koyun sürüsünü korumak için büyük bir kahramanlık göstermiştir, kendini ve iki kardeşini tehlikeye atmıştır, nitekim iki kardeşi düşman karşısında şehit olmuştur, ancak o pes etmemiştir. Karacık Çoban, tam bir cesaret ve yenilmezlik örneğidir. Düşman kendisine beylik teklif etmiş ancak Karacık Çoban bu teklifi asla kabul etmemiş ve onlara cevabını vermiştir (Uyumaz, 2012: 72).

Gülcan Uyumaz'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, tek silahı olan sapanıyla düşmana karşı savaştan ve attığı bir okla ikisini, üç okla dördünü, dört okla beşini yere seren Karacık Çoban, “*yiğitler ejderhası*” olarak nitelendirilmiştir. Karacık Çoban, mücadelesini bitirmeden asla geri çekilmez, hatta avdan dönen Salur Kazan bile bir an ümitsizliğe kapılsa bile, o dimdik ve kendinden emin bir şekilde oç almaya Salur Kazan'la birlikte gitmek istediğini belirtmiştir. Bunu kabul etmeyen Salur Kazan, Karacık Çoban'ı bir ağaca bağlasa da, o, yiğitliğin getirisi olan fiziksel gücüyle ağacı yerinden sökmüş ve bu ağacı da Salur Kazan için savaşta kullanacağını belirtmiş, bu sözlerle Salur Kazan'ı ikna etmiştir. Yani Karacık Çoban, fiziki açıdan güçlü olduğu kadar dilsel olarak da güçlü olup, aynı zamanda bu sözleriyle ülkesine ve beyine ne kadar sadık olduğunu da gözler önüne sermektedir. Oraya kardeşlerinin intikamını almak için gittiğini söyleyen Karacık Çoban, tüm yiğitler gibi ailesinin öcünü almadan rahat etmez. Karacık Çoban ve Salur Kazan, Oğuz Beylerinin de yardımıyla düşmanı yenmişler, ikisi de tam bir yiğit gibi davranmışlar ve toplumun kendisinden beklediklerini yerine getirmişlerdir (Uyumaz, 2012: 73).

Süleyman Teyek, *Kitab-ı Dede Korkut'ta Diplomatik Lisan: Halkbilimi Bakımından Bir Anlam İncelemesi* adlı tezinde Karacık Çoban'a da geniş bir şekilde yer vermiştir. Süleyman Teyek'e göre, Dede Korkut'ta, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacık Çoban, yerine göre diplomat işlevi görenlerden biridir. Karacık Çoban'ın, önce Salur Kazan'ın koyunlarını götürmeye gelen kâfirlerle, daha sonra bizzat Salur

Kazan'ın kendisiyle, daha sonra da yine kâfirlerle arasında geçen konuşmalarına bakıldığı zaman muhalif ve muarızlarına karşı çetin bir diplomasi yürüttüğü görülmektedir. Karacık Çoban'a kâfirler tarafından rüşvet teklif edildiği görülmektedir. Düşmanlar, Karacık Çoban'ın yanına geldiklerinde Salur Kazan'a yaptıkları işleri söyleyerek önce onun gözünü korkutmaya çalışmışlar ve teslim olmaya zorlamışlar, işi sağlama almak için üstüne bir de rüşvet teklif etmişlerdir. Rüşvet, büyük olasılıkla bir çatışmanın önünü almak üzere teklif edilirken, bu durum Karacık Çoban'ın daha da bilenmesine neden olmuştur. Düşmanın Karacık Çoban'a rüşvet teklifleri büyük olasılıkla kuru bir vaatten başka bir şey değildir (Teyek, 2013: 258, 310-311).

Süleyman Teyek'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacık Çoban, Salur Kazan'ın, Kapalı Derbent'te on bin koyununu, iki kardeşi ile güden ve koruyan çobanı olup, Karacık Çoban da kardeşleri de kılıçlı zümresinden değillerdir. Ama Şöklü Melik, üç çobanın üzerine altı yüz atlı asker göndermiştir. Bu askerlerin sayısı ve zümresi Oğuzların karşı karşıya olduğu tehlikeyi tayin etmek yanında sivil üç çobanın üzerine o kadar asker gönderilmesi, Şöklü Melik'in korkaklığını, askeri beceriksizliğini ve zalimliğini vurgulamaya yöneliktir. Karacık Çoban, maddi silah olarak sadece sapanı sahip olsa da, gördüğü kara kaygılı rüya aracılığıyla o gece kötü bir şey olacağı ona malum olmuştur. Yaklaşmakta olan tehlikeden rüya aracılığıyla haberdar olması, Karacık Çoban'ın manevi güç sahibi biri olduğunu göstermektedir. Bu, aynı zamanda Karacık Çoban'ın ilahi irade tarafından *meşru*, Şöklü Melik'in tutumunun ise *gayrimeşru* görüldüğü anlamına gelmektedir. Karacık Çoban'ın, rüya aracılığıyla aldığı ve bir tür ilahi mesaj ya da işaret sayılabilecek ikaz doğrultusunda hemen yatağından kalkıp, kardeşlerini de uyandırarak kendilerine emanet edilmiş koyunların ağılını sağlamlaştırması, üç yere tepe gibi et yığması, sapanını eline alıp beklemeye başlaması, Karacık Çoban'ın almış olduğu tedbirler, onun vazifesine son derece özen gösterdiğini, dikkat ettiğini, sadık olduğunu ortaya koyan tavırlardır. Silah olarak sapan ve taş bulundurması ise, onun kendisine karşı en azından insanlardan bir tehdit ve tehlike geleceğini beklemediği anlamına gelmektedir. Kesici, delici vs. bir silah taşımayan Karacık Çoban'ın kimseyle bir düşmanlığının olmadığı da ileri sürülebilir. Ancak üç ayrı yere taş yığması büyük bir saldırı beklediğini göstermektedir (Teyek, 2013: 359-360).

Süleyman Teyek'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Şöklü Melik'in gönderdiği altı yüz asker, önce Karacık Çoban'ın içinde bulunduğu şartlar konusundaki görüşlerini dile getirmişlerdir. Buna göre Karacık Çoban (veya bütün çobanlar), hava karardığı zaman daima kaygılıdır, kar ve yağmur yağdığında

çakmaklıdır. Karanlık, belirsizliğe, belirsizlik de nereden geleceği veya niteliği belli olmayan tehdit ve tehlikeye işaret etmektedir. Kar ve yağmur yağdığı zaman *çakmaklı* olmak, evsiz, barksız, barınaksız, dışarıda ve tabiat şartlarına göre korunaksız olmak anlamına gelmektedir. Karanlık bastırınca gelecek gizli tehdit ve tehlike ile kâfirlerin kendilerini veya kendileri gibi olanları temsil ettikleri açıktır. Süt peyniri bol kaymaklı olmak da kaymağın (zenginlik, lezzet, refah) sadece süt ve peynirle sınırlı olduğu, bu ikisinden başka yiyecek görmediği anlamına gelebilir. Böylece düşman, Karacık Çoban'ın içinde bulunduğu çetin hayat şartlarını dile getirerek onun kendisini daha iyi şartlarda yaşayan insanlarla karşılaştırmasını sağlamaya ve bu karşılaştırma sonucunda da halinden şikayetçi bir duruma geleceğini hesap ederek iç disiplini bozmaya çalışmışlardır. Böylece Salur Kazan'ın on bin koyununu götürmelerinin önündeki engel kalkacaktı ve amaçlarına rahatça ulaşacaklardı. Bu bakımdan düşmanların Karacık Çoban hakkındaki tespiti, diplomatik bir tavır olup, bu hamle, mücadele etmeden onu saf dışı bırakma taktığının ilk adımını oluşturmaktadır (Teyek, 2013: 360-361).

Süleyman Teyek'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Şöklü Melik'in gönderdiği askerler, Karacık Çoban'ın iç disiplini bozmak için ikinci adımı atmışlar, üstün durumda olmanın verdiği güvenle Karacık Çoban'ı ikna etmek için, gerçekliğin çarpıcı ve soğuk yüzü ile ona baskı kurmaya çalışmışlardır. Salur Kazan'a, annesini, hanımını, kırk cariyesini, oğlu ile üç yüz kişilik maiyetini, atlarını, develerini, ağır hazinelerini kaldırıp götürmekle büyük darbe vuran düşmanlar, bu durumu güçlü bir propaganda malzemesi olarak kullanıp, Karacık Çoban'a bu durumu haber vermek suretiyle onu tehdit etmişler ve teslim olmaya ikna etmeye çalışmışlardır. "*Şu, şu kötülükleri ona biz yapmışız, biz etmişiz...*" diyerek Karacık Çoban'ın korkmasını, yılmasını, iradesinin kırılmasını sağlamaya ve gözünde ağasının itibarını düşürmeye çalışmışlardır. Hatta bir de rüşvet teklif etmişlerdir ki, Şöklü Melik'ten ona beylik alacaklarını söylemişlerdir. Ama bunun için Karacık Çoban'ın baş indirmesini, selam vermesini, kendilerine itaat etmesini istemişlerdir. Bu ise Karacık Çoban'ın kendi şahsı, değerleri ve ağası Salur Kazan'a ihanet anlamına gelirdi. Karacık Çoban'ın, bir çoban olarak, silahlı, teçhizatlı, savaş sanatı talim etmiş ve sayıca kendilerinin iki yüz katı bir birliğe boyun eğmeyişi, akli ve mantıki değerlerle açıklanabilecek bir durum gibi görünmemektedir. Böylesi bir tehdit ve tehlike karşısında onun emanetindeki malı teslim etmesi bir ihanet sayılırsa, geriye tek bir cevap kalıyordu: *işte at, işte meydan...* Ama Karacık Çoban, iç disiplini son derece sağlam bir insan olarak düşmanların tehditlerine boyun eğmemiş, itibar göstermemiş, tamah etmemiştir. Canı pahasına emanete ihanet etmeyeceğini gayet açık ve keskin bir dille reddetmiştir. Hatta reddi, düşmanların atlı,

silahlı, talimli vs. oldukları imalarını anladığı yöndedir ve onların beylik olarak gördükleri nimeti elinin tersiyle itmiştir. Karacık Çoban'ın güç karşısında değerlerini çığneyeceği tasavvuru, düşmanların değerler dünyasına işaret etmektedir (Teyek, 2013: 361-362).

Süleyman Teyek'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, düşmanlara misliyle karşılık veren Karacık Çoban, onların beylik vaatlerini lakırdı olarak değerlendirmiş, onları köpeğine benzetmiş, hatta köpek yerine koymuş, onları tahkir etmiştir. Karacık Çoban'ın sonraki ifadeleri ise düşmanlarla kendisini karşılaştıran ifadelerdir. Silahsız ve teçhizatsız bir çoban olmasına rağmen Karacık Çoban, onlara karşı taviz vermemekte direnmiş, hatta kendileri üç kişi oldukları halde altı yüz kişiye meydan okumuş, darbesini görmeden konuşmamaları tehdidini savurmuştur. Düşmanlar, hiç bir şekilde Karacık Çoban'ı ikna edemedikleri gibi, bağlılık, ahde vefa, emanete sahip çıkma gibi değerlerden aldığı güç ve sahip olduğu dirayetle Karacık Çoban, düşmanlara kafa tutmuş, meydan okumuştur. Bu meydan okuyuşun arkasındaki insan tipi, halinden memnun, görevine sadık, tok gözlü, rüşvet ve yalana karşı tavır sahibi, emanete ihanet etmeyen, tedbirli, doğru, dürüst, azimli, laf söz bilen, gözü pek, güce değil hakka itaat eden, hepsinden önemlisi cesur bir şahsiyet vardır ki, işte Karacık Çoban, sahip olduğu bu nitelikler bakımından diğer Oğuz yiğitleri denginde bir yiğittir. Düşmanlar, sayı, silah ve teçhizat üstünlüğüne rağmen Karacık Çoban'ın sapanı ile baş edememişlerdir. Karacık Çoban, düşmandan üç yüz kişiyi, yani onların yarısını öldürmüştür. Bu olay aklın ve mantığın ölçülerine uygun görünmese de, Karacık Çoban'a rüya örneğinde olduğu gibi ilahi bir güç atfedildiği zaman işin rengi değişecektir. Dede Korkut, Karacık Çoban'dan "*erenler evreni*" diye bahsetmiştir ki, evren, Dede Korkut'ta yılan ya da ejderha olarak geçmekte olup, dolayısıyla erenlik manevi güce, evrenlik de maddi güce işaret etmektedir (Teyek, 2013: 363-364).

Süleyman Teyek'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacık Çoban, sadece sapan taşı ile üç yüz silahlı ve teçhizatlı asker öldürmüş, ancak yine de hüner göstermiş sayılarak beylik ile ödüllendirilmemiştir. Dede Korkut'ta hüner göstermekle beylik payesi almak arasında sıkı bir bağlantı olmakla birlikte bu anlayış Karacık Çoban için uygulanmamıştır. Karacık Çoban, her ne kadar baş kesip kan dökmese de sonuçta emanetindeki koyunları götürmeye gelen kâfirlere meydan vermemiş, sapan taşıyla üç yüz tanesini öldürmüştür. Demek ki, kılıçla kâfir öldürmek farklı, sapanla öldürmek farklı. Bu husus sosyal yapının dikey hareketliliğe yer vermediğini gösteren bir örnektir (Teyek, 2013: 377). Yani Karacık Çoban, ne kadar büyük bir kahraman olsa da, iki kardeşiyle birlikte üç yüz kişilik düşmanı, hem de sadece sapan, taş ve keçi-koyunlarla, ortadan kaldırsa da, o devrin düşünce yapısı

gereği, bey ya da bey oğlu olmadığı için veya soylu bir hanedandan gelmediği için, ona beylik verilmemiş, böylece bir hanedan tarafından yönetilen devlete ortak edilmemiştir. Hatta Karacuk Çoban, bu kahramanlığından sonra bir ad da almamıştır. Oysaki Dede Korkut'ta, soylu olup, bir boğayı öldürdüğü için ad ve beylik alan kahramanlar vardır.

Rezan Karakaş'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Kazan, Karaçuk Çoban ve Oğuz beylerinin yardımıyla ailesini tutsaklıktan kurtarmıştır (Karakaş, 2013: 1876).

Handan Deveci-Dilek Belet-Hatice Türe'ye göre, Dede Korkut'ta, beden gücünü kullanma ve başkalarına yardım etme görülür. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da Karacuk Çoban, düşmanlara karşı tek başına savaşmış ve Kazan Bey'e yardım etmiştir. Hatta Karacuk Çoban, Kazan Bey'in yığıldığı hakkında söylentiler çıkar düşüncesiyle Karacuk Çoban'ı ağaca bağlamasına rağmen, Karacuk Çoban beden gücünü kullanarak ağacı kökünden sökmüş ve ağaçla birlikte Kazan Bey'in peşinden gitmiştir. Dede Korkut'ta, çeşitli güçler aynı yönde kullanılır ve insanlar birbirlerine yardım ederler. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacuk Çoban, yemeğini Kazan Bey ile paylaşmıştır (Deveci ve Belet ve Türe, 2013: 308-313).

Gürol Pehlivan'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, kâfirler, Kapılı Kara Derbend'de Kazan'ın koyun sürüsü olduğunu hatırlamış ve altı yüz kişilik bir ordu göndermişlerdir ki, bu sırada bu sürüye bakan Karaçuk Çoban, kötü bir rüya görmüş ve kardeşleri Kıyan Gücü ve Demir Gücü'nü yanına alarak hazırlık yapmaya başlamış, ağılın kapısını berkitmiş, yanına sapanıyla atabilmek için taş yığımıştır. Burada ilginç olan husus, çobanın gördüğü rüyanın gerçekliği üzerinde hiç şüpheye düşmeden hazırlıklara başlamasıdır. Orta Çağ dünyasında rüyanın bir bilgilenme aracı olarak gücü hatırlanırsa, bunda şaşkıncı bir yan yoktur. Rüyayı bu dünya ve ötesi hakkında bilgi alınabilecek bir boyuta açılan kapı olarak düşünen bir zihniyet için Karaçuk Çoban'ın yaptıkları doğaldır (Pehlivan, 2014: 43). Burada dikkat çeken bir husus da, kardeşleri Kıyan Gücü ve Demür Gücü'nün Karacuk Çoban'ın gördüğü rüyayı sorgulamaması, yorumlamaması, hemen birlikte hazırlık yapmaya başlamalarıdır. Buradan anlaşıldığına göre, Kıyan Gücü ve Demür Gücü, Karacuk Çoban'ın manevi yönünün güçlü olduğunun farkındadırlar, bu nedenle ona ve gördüğü rüyaya inanmışlar, birlikte hazırlığa girişmişlerdir. Bu durum Karacuk Çoban'ın daha önceden yaşadığı bazı tecrübelerin bir sonucu olmalıdır.

Gürol Pehlivan'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, düşmanlar geldiğinde, Karaçuk Çoban'dan sürüyü teslim etmesini istemişlerdir. Karaçuk Çoban

ise onları aşağılamış, onlara tepeden bakmıştır. Dede Korkut Destanları'nda mizahi unsurlara rastlanan ilk yer burasıdır. Mizah, ötekini küçültmek için kullanılan bir silahtır. Karaçuk'un istediklerini yapmayacağını anlayan düşmanlar saldırmışlar ancak başarısız olup geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Kazan, obasını kurtarmak için kendisinden destur isteyen Karaçuk Çoban'ı, söylemi ağır gelip, arkasından geldiğini görünce bir ağaca bağlamıştır. Çobanın ağacı kökleyip ardından gelmesi ve sonradan Kazan'a söyledikleri, çobanın haddini bilen davranışı Kazan'a hoş gelmiştir. Karaçuk Çoban, bu kez Kazan'ın yerine obayı kurtarmayı değil, toplumsal konumunun gerektirdiği gibi hizmetçiliği teklif etmiştir ki, bu davranıştan sonra Kazan, Çoban'ı alnından öperek onu *emir-i ahuru* edeceğini söylemiştir. Kazan'ın fikrinin değişmesinin ilk nedeni bu tavır, ikincisiyse Karaçuk Çoban'ın olağanüstü güç isteyen bir işi gerçekleştirmesidir. Kazan'ın, ağacın ne ağacı olduğunu sorması ve Karaçuk'un cevabı tarafların birbirine karşılıklı latifesi şeklinde kurgulanmıştır. Bunalmış ve üzgün Kazan'ı bu durumdan çıkarıp güldüren Karaçuk, Kazan'a ruhi destek de vermiştir. Karaçuk Çoban, destanda oldukça farklı çizgilerle resmedilmiştir. Diğer kahramanların gerçekçi tasvirleri söz konusuysen, Karaçuk hep olanı zorlayan bir fiziki portre ile görünmektedir ki, bu bakımdan aslında Türk destanlarında görülen olağanüstü güçlü kahramanların Dede Korkut Kitabı'ndaki kalıntısı gibidir (Pehlivan, 2014: 43-47).

Gürol Pehlivan'a göre, olumlu tiplerden olan Karaçuk Çoban, aynı zamanda anlatıların en dikkat çekici kahramanlarından. Önemli bir görev olan emir-i ahurluğun Karaçuk Çoban'a verilmesi, destanın dikey sosyal geçişliliği desteklediğinin bir göstergesidir. Böylece işini doğru yapıp itaat üzere olanların ödüllendirileceği mesajı verilmekte, üstelik bu ödülün toplumsal hiyerarşide üst basamağa tırmanma şeklinde de olabileceği dinleyiciye/okuyucuya hissettirilmektedir (Pehlivan, 2014: 306-307).

Gülnaz Çetinkaya'ya göre, kahramanların dış görünüşünün fiziki tasvirlerden ziyade yaptıkları mücadele ve kullandıkları araçlarla belirginleşmesinin bir örneği Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da görülmektedir. Karaçuk Çoban'ı fiziki güç düzeyinde belirginleştiren, kullandığı sapanının özellikleri olup, bundan yola çıkarak çobanın hem güçlü hem de yetenekli bir kişi olduğu belirtilir. Sapanının tasviri, çobanın beden gücünü belirginleştirmektedir. Hikâye içinde bağlı olduğu ağacı kökünden sökmesi de onun fiziki gücünün göstergesidir. Çünkü hikâye içerisinde Karaçuk Çoban'ın fiziksel özelliklerine doğrudan yer verilmemiş, sadece sapanının özellikleri ve bu sapanla yaptığı yetenekler belirtilmiştir. Salur Kazan, mücadelesinde Karaçuk Çoban'ı yardımcı olarak yanına almak istememiştir. Çünkü, beylerden ve

çocuklarından baş kesmek, kan dökmek gibi hüneler beklenir ve ad almaları bu doğrultuda olur. Çoban'dan ise beklenen yiğitlik göstermesi değil, malın koruyuculuğunu yapmasıdır. Bu bakımdan çobanın adı mekânsal aidiyete, sorumluluğa ve koruyuculuğa işaret etmektedir (Çetinkaya, 2015: 64-65). Gülnaz Çetinkaya'ya göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçuk Çoban'ın hikâye içinde mücadeleci tavrı ve korkusuzluğu, hikâye sonunda elde ettiği başarı onu sıradan bir insan olmaktan çıkarmıştır. Karaçuk Çoban'ın, hikâyede kahraman olmasını sağlayan şey, mücadelede gösterdiği olağanüstü başarı olup, Karaçuk Çoban hikâyede üst benlik olarak görülmektedir (Çetinkaya, 2015: 240).

Yeliz Akar'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, düşün referansıya kendisini çepeçevre kuşatan çıkmazın farkında olan Salur Kazan'ın dinginliğe erişmesini sağlayan başlıca değerler; sembolik varlıklarıyla miti simgeleyen su, kurt, köpek ve Karaçuk Çoban'dır. Kişiler grubunda ülkü değer olarak yer alan Karaçuk Çoban, zekası, kahramanlığı ve yol göstericiliği bakımından Salur Kazan'ın yardımcı arketipidir. Sözü güvenilir olan ve örtük söylemlerden haber veren Karaçuk Çoban, mitin kahramana sunduğu bir imkân olup, bu bağlamda, bilinmeyi bilinin kılıdır. Ok ve yay yerine düşmanı sapanıyla uzaklaştırmaya çalışan Karaçuk Çoban, mutlak bilincin ötesinde üst bir bilince sahiptir (Akar, 2016: 88).

Mehmet Surur Çelepi'ye göre, Dede Korkut'ta, hikâyelerin çoğunda sadakat ve bağlılık görülmektedir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacuk Çoban'ın iki kardeşi, Salur Kazan'ın koyunlarını, malını korurken düşman tarafından öldürülmüştür (Çelepi, 2016: 359).

Hatice Çiğdem Gönen'e göre, Dede Korkut'ta adı yalnızca Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da görülen Karacuk Çoban, şaman motifleri görülen bir karakterdir. Bu hikâye barındırdığı Şamanik unsurlar bakımından da oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Karacuk Çoban'ın gösterdiği, ağacı yerinden sökmesi, tek başına koca bir ordu ile mücadele etmesi gibi olağanüstü motifler Karacuk Çoban'ın şamana benzer özellikler gösterdiği düşüncesini akla getirmektedir. Üstelik Karacuk Çoban'ın kardeşlerinin Kıyan Gücü, Demir Gücü gibi fiziksel gücü işaret eden adlara sahip olmasına rağmen, onlar ölmüş fakat Karacuk Çoban düşmanı tek başına yenmiştir. Köpeğin Karacuk Çoban'ın *iye-kıl* (ana-hayvan)'ı olduğu ve bu sayede Salur Kazan ile görüşebildiği şeklinde bir yorum yapılabilir. Karacuk Çoban'ın adının Karacuk Dağı'ndan geldiği de düşünüldüğünde, Karacuk Çoban'da tecelli eden kutsallık gözle görülür hale gelir. Bu kutsallık anlatı açısından ayrı bir öneme sahiptir. Karacuk Çoban'dan bağımsız olarak hareket edemeyen Salur Kazan, ancak Karacuk Çoban ile

birlikte zafere ulaşır ki, bu durum, Kazan'ın kahramanlık hikâyesinin kutsallık dolayımından geçmeden bir anlatı haline gelemeyeceğinin açık ifadesidir. Çoban'ın hikâyedeki rolü, hem örgütlenme biçimi nedeniyle tek başına bir önderin yükselişinin mümkün olmadığını hem de kutsallık dolayımı olmadan eylemin kahramanlığa dönüşmeyeceğini göstermektedir (Gönen, 2017: 211-213).

Hatice Çiğdem Gönen'e göre, Dede Korkut'ta görülen bir diğer Şamanlık motifi uyku ve düşlerdir. Karacuk Çoban, düşmana saldırmadan önce düş görmüştür. Aynı hikâyede, Salur Kazan kara kaygılı düş görmüştür. Karacuk Çoban'ın *ije-kınl*'ının olması, rüyalar sayesinde gelecekte, gelecek tehlikeden haberdar olması ve gösterdiği olağanüstü eylemler onun şaman olduğu görüşünü desteklemektedir. Karacuk Çoban'ın şaman özellikleri, onun topluluğun dağılma riskiyle karşı karşıya kaldığı anda göstermiş olduğu birleştirici eylemler bütününde ve kutsallıkla kurduğu ilişkide ortaya çıkmaktadır. Karacuk Çoban, topluluğu inanç ve eylemlilikle ayakta tutan, bu özelliğiyle toplulukta siyasal olanın simgeleşmiş hali olan şaman figürünün bir yansımasıdır (Gönen, 2017: 213-214).

Aysuda Şahin'e göre, Norm karakterler, hikâyede kahramana yardımcı olan ve kahramandan sonra en fazla derinliğe sahip olan kişilerdir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, norm karakter olarak görülen ilk kişi *Karacık Çoban*'dır. Karacık Çoban, kâfirlerin Kapulu Dervendi'nde kalan on bin koyunu almak istemeleri ve kara kaygılı bir rüya görüp uyanması ile olaylara dâhil olmuştur. Türk kültüründe çoban, saflığı, masumiyeti temsil eden önemli bir karakter olup, cesareti ve kahramanlığı ile hikâyede Salur Kazan'ın yardımcısıdır. Salur Kazan ile kader ortaklığı yapmaları ikisinin de o gece rüya görmeleri ile okuyucuya sezdirilir. Hikâyede *erenler evreni/yiğitler ejderhası* olarak adlandırılan Karacık Çoban, yenilmez bir gücün sembolü olarak ejderha sıfatı ile tanımlanmıştır. Genellikle hikâyelerde görülen kahramanlar/yiğitler, han, bey, hanlar hanı, alperen gibi unvanlar alıp düşmanlar ile savaşır, fakat bu hikâyede sıradan bir çobanın kâfirlere karşı verdiği kahramanca ve inanılmaz mücadele anlatılmıştır. Salur Kazan'ın onu ağaca bağlaması ile ağacı yerinden söküp Salur Kazan'ın peşinden koşması Karacık Çoban'ın hikâyede sadakat ve iyiliğin simgesi olduğunu göstermektedir. Hikâye boyunca kahramanlığı ile ön plana çıkan Karacık Çoban, Salur Kazan'ın bir adım gerisinde kendisine yer bulmaktadır, ön planda olan bey Salur Kazan'dır. Fakat Karacık Çoban da zafere giden yolda birçok sınavdan ve acı veren yollardan geçer ki, bu deneyim bey, alp ya da han olmayan sıradan birisi için yeni bir yaşam ve düzenin kişinin derinliklerinde yaşam bulmasıdır (Şahin, 2017: 82-83).

Keziban Tekşan'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacık Çoban, Hanlar Hanı Bayındır Han'ın güveyisi Salur Kazan'ın koyunlarına çobanlık etmektedir. Karacık Çoban, cesaret, kararlılık ve esnek düşünce gibi yaratıcı kişilik özelliklerine sahiptir. Karacık Çoban'ın cesur, risk alan tutumu, rüyadan hareketle sezgi gücünü kullanması, elindeki malzemeyi en iyi bir şekilde değerlendirmesi, sapanla bile savaşılır düşüncesi, taş bitince koyun keçi ne bulursa düşmana atması, kendini adamışlığı hep yaratıcı düşünce ve kişilik özellikleridir. Hikâyede, Karacık Çoban, Kazan evini kurtarmaya giderken yardım etmek istemiş, Kazan kabul etmese de ısrarla onun peşinden gitmiş, sonunda Kazan, arkasından gelmesin diye onu ağaca bağlasa da, o, ağacı bile yerinden sökerek ağaçla birlikte Kazan'ın peşinden gitmiştir (Tekşan, 2017: 233-234).

Ergün Veren'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Salur Kazan, statü üstünlüğünün etkisiyle Çoban'a kötü söz söylemiş ancak sonrasında pişman olmuş ve kendisinden yiyecek isteyerek bir yandan örtülü olarak statüyü eşitleme çabasıyla gönül alma yoluna gitmiştir. Buradaki olay örgüsü Ahilik sistematüğindeki "Abinin dili kapalı olmalıdır (Kimseye kötü söz söylememelidir)" şeklindeki değerini anırtmakta ve örtüşmektedir (Veren, 2017: 212).

Ramiz Asker'e göre, Dede Korkut'ta, Karacık Çoban dışında bütün kahramanlar toplumda üstün politik mevki sahibi, Oğuz ailelerine mensup soylu ve zengin kişilerdir (Asker ve Asker, 2017: 5).

Cemile Şen'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, uyku halinde olan Salur Kazan ve Karacık Çoban, uyku halini bölen ve dingin olan bilinçlerini kaosa sürükleyen kaygılı bir uyarıya, rüyayla uyanırlar. Böylece Salur Kazan ve Karacık Çoban'ın gördükleri rüyalar ile doğüstü olaylar, durumlar ve unsurlar, hikâyeye dahil olarak, büyüdü düzeyin önceleyen unsurları olarak belirirler. Karacık Çoban'ın gördüğü kaygılı rüyanın ardından gelişen mücadelede, Karacık Çoban'ın sapanı ve iki kardeşiyle birlikte, oklu altı yüz kâfire karşı savaşıp galip gelmesi aklın sınırlarını zorlayacak derecede dikkat çekicidir. Karacık Çoban'ın, sapanla attığı taşlardan sonra, keçi ve koyunları, sapanıyla düşmanın üzerine atması büyüdü gerçekçi anlatılarda sıkça rastlanan ve doğüstünün absürt ve mübalağayla verilmesinin örneklemini olup, bu bakımdan, Karacık Çoban'ın bilinç düzeyindeki bütün birikimleriyle bilinçaltındaki korku ve kaygılardan kaynaklı kaosa, coşkulu bir arzu ve cesaretle savaş açtığı üst anlamına varılır. Salur Kazan'ın, Karacık Çoban'ı bir ağaca bağlamasının üstüne, Karacık Çoban'ın, hem düşman tarafından öldürülen iki kardeşinin intikamını almak için hem de Salur Kazan'a olan bağlılığından dolayı ağacı yerinden sökerek yola

düşmesi hikâyedeki bir başka doğüstü olay olup, Karacık Çoban'ın olağanın da üstünde bir güce sahip olduğu görülmektedir. Günlük yaşamda bir insanın bir ağacı yerinden kökleriyle sökmeye yetecek fiziksel gücünün olmayışının aksine Karacık Çoban'ın normal insanın üzerinde bir fiziksel güce sahip olması sınır tanımayan doğüstünün yansımasıdır. Bu bakımdan Karacık Çoban'ın iyiye ve doğruya ulaşma yolundaki arzusunun, önündeki bütün engelleri kararlılıkla ortadan kaldırdığı görülmektedir (Şen, 2018: 31-32).

Cemile Şen'e göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karacık Çoban'ın sapanının tasvirinde doğüstülük görülmektedir. Karacık Çoban'ın sapanı günlük yaşamda karşılaşılabilecek bir sapan görünümünde olmayıp, görünüm ve güç itibarıyla mümkünün sınırlarını zorlayan bir sapandır. Hikâyede abartıyla betimlenen sapan, doğüstü bir unsur olarak okuyucuda herhangi bir şaşkınlık veya inanmayış algısı uyandırmadan anlatıda varlık bulur. Karacık Çoban'ın sapanı, bu yönüyle bireyin farkındalık bilincine ulaşma yolunda doğüstü formlu sembolik bir yardımcı araç, unsur ve nesnedir. Salur Kazan'ın Kapılı Kara Dervend'deki on bin koyununu gasp etmek için yola çıkan altı yüz kâfirin karşısında, Karacık Çoban ve iki kardeşinin savaşması ve kardeşlerinin ölmesine rağmen bu savaştan Karacık Çoban'ın tek başına galip gelmesi, olağanın sınırlarını zorlayan bir mümkünlüğe dönüşür. Okuyucuyu yadırgatmayan bu olağandışı durumda, Karacık Çoban, bir kahraman olarak dramatik aksiyonun yönlendiricilerindedir. Karacık Çoban'ın savaş alanında, gerçekçi bir savaş aracı olan okla savaşan altı yüz kişilik düşman karşısında doğüstü güce sahip sapanıyla var olması melezlik olgusu içinde değerlendirilebilir. Zira Karacık Çoban'ın sapanı; kararlılık, cesaret, inanç, arzu ve özgüvenin imleyeni olarak, toplumsal statü bağlamında alt sınıf üyesi olan çobanın kolektif bilinçdışı yansımalarının gölgesinde, bireysel kimliğinin kazanımı mücadelesinin sembolik bir aracıdır (Şen, 2018: 32, 57).

Hatice Yeşilyurt'a göre, özgeci bir eylem sadece karşılıklı alıp-verme ilişkisinden oluşmayıp bireyin eylemi isteyerek yapması gerekir. Eylemin içtenlikle ve bilinçli olarak yapılması özgeci bir davranış için ilk kriterdir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'daki Karacık Çoban, bu özelliğe uygun olarak eylemlerini gerçekleştiren, iradesiyle ve karşılıksız eylemlerini belirleyen, yiğit, yürekli, fedakâr ve sadakatli bir çobandır. Karacık Çoban özgeci düşünce açısından bir ideal tipi yansıtan kişidir. Karacık, Salur Kazan'ın çobanıdır. Salur Kazan ava gittiğinde düşman saldırısını gören ve olanları Salur Kazan'a anlatan odur. Ayrıca Salur Kazan'la aynı gece rüya görmüştür. Rüyasında kâfirlerin yaptıklarına doymayacağını, onun gözetiminde olan koyun sürüsünü de almaya geleceklerini görmüş ve hemen tedbirini almıştır. Karacık Çoban, beyinin emaneti olan koyun sürüsünü korumak için büyük

bir kahramanlık göstermiş, kendini ve iki kardeşini tehlikeye atmış, nitekim iki kardeşini düşmana şehit vermiş ancak pes etmemiştir. Karacuk Çoban, tam bir cesaret ve yenilmezlik örneği taşımaktadır. Düşman kendisine beylik teklif etmiş ancak o asla bunu kabul etmemiştir. Beyiyle karşılaştığında onun ısrarına rağmen yolundan dönmemiş ve savaşmaya gitmiştir. Bu şekilde kardeşlerine, ailesine ve beyine bağlılığını göstermiştir. Karacuk Çoban'ın bu davranışları özgeci davranış örneği olarak gösterilebilir. Karacuk Çoban, beyine gelen zararı ortak duygularla yaşamaktadır. Salur Kazan ise, bir yönetici ve aile reisi olmanın verdiği sorumluluk ve duyguları hissetmektedir. Yöneticisi olduğu boyu her noktada içselleştirmiş ve onunla bütünleşmiştir. Salur Kazan ve Karacuk Çoban'ın hisleri insanın toplumsal bir varlık olmasından kaynaklanmaktadır. Salur Kazan, iyi bir yönetici olup, iyi bir yöneticide olması gereken özellik, kendisinden çok toplumu ve toplumdaki bireylerin iyiliğini düşündürmektedir. Salur Kazan, yok olan obası karşısında acı çekmiştir. Aynı duyguları hizmetinde olan çobanı da hissetmiştir. Yöneticisinden hizmetlisine kadar tüm toplum aynı duygular içerisinde, bir bütün olma ruhu söz konusudur. Burada Türk toplumunu tek vücut yapan ve yapacak olanın özgecilik duygu ve düşüncesi örneği görülmektedir (Yeşilyurt, 2019: 110-111). Yani, Salur Kazan ve Karacuk Çoban'ın önemli bir yer tuttuğu Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, halk ile devletin birlikteliğine, çobanından yöneticisine kadar herkesin iyi günde ve kötü günde kader ortaklığına vurgu yapmakta olup, millet anlayışı ve devlet yönetimi bakımından gelecek kuşaklara örnek olmakta, içerisinde birçok değerli mesajlar taşımaktadır.

Tuğba Akkoyun Koç, *Dede Korkut Hikâyelerinde Söylem Çözümlemesi Ve Kültürel Kimliğin Öğretimi* adlı tezinde Karacuk Çoban'a da yer vermiştir. Tuğba Akkoyun Koç'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, merkezi insanın Salur Kazan olduğu hikâyede, olay örgüsü tek zincirlidir. Hikâyenin düğüm kısmında Karacuk Çoban da Kazan'a yakın bir seviyede önemlidir. Salur Kazan'ın başından geçenlere, başta onun istememesine rağmen eşlik etmiştir. Han'ın, *bir çobanla hareket etmeyi kendine yedirememesi* kibirli davranışının eleştirisi olarak toplumsal hafıza, çobanı bir kahraman kılmıştır. *"Halk olmazsa Han da olmaz."* fikri, hikâyenin başından itibaren işlenmiştir. Kazan'ın şahsında Türk yöneticilerine mesaj verilmektedir. Eflatun'un, *"Halkımı tüketen milletlerin, kendileri de tükenir."* sözündeki gibi olumsuz bir durumun içine düşen Kazan da, bir var oluş mücadelesinin içine sokularak yönetici niteliklerindeki eksiklikler giderilmiştir (Akkoyun Koç, 2020: 46-47).

Tuğba Akkoyun Koç'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Kazan'ın şahsının vurgulanmasına karşın, Karacuk Çoban'ın mesleği vurgulanmıştır. Türk mitolojisinde genellikle hayvanların hamisi olarak görülen çobanlar, bazen de

yoldakilerin koruyucusudurlar. Hikâyede çoban, hem Kazan Han'ın on bin koyununun hamisi hem de yurdunu, ailesini kurtarmaya giden Salur Kazan'ın yol arkadaşı ve koruyucusudur. Salur Kazan'ın rol paydaşı Karacuk Çoban'ın erginlenme sürecinde, başlarda koyun çobanıdır, ancak Han'ın, “*Allah meniim eviimi kurtaracak olursa seni emir-abur eyleyeyin.*” sözüne binaen hikâyeye sonunda *imrahor* mertebesine yükselmiştir. Karacuk Çoban ve Salur Kazan'ı hemen hemen eşit seviyede rollere taşıyan önemli unsurlardan biri, her ikisinin de gerçekleşecek felakete karşı rüya yoluyla uyarılmalarıdır. Karacuk Çoban, *kara kaygulu vakıa* görmüştür. Kâfirlerin saldırısını püskürtüp, iki kardeşini bu yolda şehit veren Çoban'ın “*Salur Kazan, Beg Kazan, ölümisin, dirimisin? Bu işlerden haberiin yokmudur?*” diye isyan ettiği günün gecesinde Kazan da *kara kaygulu vakıa* görmüştür. Ruhsal olarak Kazan'ı harekete geçiren, uyarıcı *hami* çobandır. Karacuk Çoban, rüyasını kendi yormuş ve yapılacak saldırı için tedbirini almıştır. Kazan Han ise rüyasını kardeşi Kara Göne'ye yorumlatmıştır (Akkoyun Koç, 2020: 52-53).

Tuğba Akkoyun Koç'a göre, Karacuk Çoban, bir ağacı yerinden söküp götürebilecek kadar olağanüstü güçte olup, başına gelecekler ona rüya yoluyla ilham edilir ki, bu özellikler onu kutsallaştırmaktadır. O, sıradan bir insan değildir. Hem Kazan Han hem de kâfir, Çoban'a seslenirken “*Karanku abşam olanda kaygulu çoban, Karla yağmur yağanda çakmaklı çoban*” ifadelerini kullanmışlardır ki, karşıt iki grubun da Çoban'a aynı şekilde hitap etmesi dikkat çekicidir. O halde Çoban, genel geçer özellikte bir kavramla ilişkilidir. *Çakmak*, Çoban'ın hikâyeye içindeki kavram alanı açısından önemlidir. Bütün Orta Asya ve Sibiryta mitolojilerinde ateşin gökten geldiği görülmekte olup, ilk ateşin Tanrı tarafından *yıldırım* aracılığıyla verildiği düşünülmüştür. Yıldırım ve şimşek Türklerde olumlu karşılanan, kutsal görülen doğa olaylarıdır. Orta Asya'da ve Anadolu ağızlarında yıldırım anlamında kullanılan *çakın* sözcüğünün de Türkçedeki *çakmak* fiiliyle ilgisi açıktır. Demir/çelik, ateşte eritilerek işlenir, istenen şekle ulaşıncı su aracılığıyla sertleştirilir. Demir, var olma döngüsündeki son şeklini su ile tamamlar. Türk mitik algısındaki *demir, ateş, su* üçlüsü, Karacuk Çoban ve kardeşleri birleşiminde görülebilir. Çoban'ın bir kardeşinin adı *Kıyan Güci* (sel gücü), diğeri adı *Demür Güci*'dir ki, Çoban da kutsal ateşi sağlayan yıldırımdır (Akkoyun Koç, 2020: 57).

Koca koca taşları ve hayvanları kaldırıp atabilecek, ağacı kökünden söküp sırtında taşıyabilecek güçte olan Karacuk Çoban, olağanüstü güçlü kahramanlar, hatta devler sınıfına girmektedir. Burada dikkat çekici bir ayrıntı da, Dede Korkut Boyları gibi kahramanların oldukça gerçekçi çizgilerle çizildiği destanlarda, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy gibi eski Türk tarihini ve yaşamını oldukça gerçekçi bir biçimde

yansıtan bir destanda, bu destanı anlatan ozanın çevresinde onu dinleyen halkın, Karacuk Çoban'ı fazla sorgulamadan bir insan olarak kabul etmesidir, yani halkın bir insanın bunları yapabileceğine olan inancıdır. Elbette ki bunun birçok nedeni vardır: Dede Korkut Boyları, bazı olağanüstülükler bir yana bırakıldığında, çoğu unsurları bakımından son derece gerçekçi destanlar olup, eski Türk yaşamını çok güzel bir şekilde yansıtmaktadır; Karacuk Çoban, Oğuz'da çobanlık yapmakta olan, doğayla iç içe yaşayan, doğal beslenen, anlaşıldığına göre bunların bir sonucu olarak, iri yapılı, fiziki olarak güçlü bir kişidir; Karacuk Çoban, destanda birçok yerde oldukça insani olarak işlenmiş, iki kardeşten oluşan bir ailesi olan, oldukça insani tepkiler veren, kardeşlerinin ölümünden sonra oturup ağlayan, kanayan yarasını gerçekçi usullerle tedaviye girişen, insani bir kişidir. Üstelik olacakları önceden rüyasında gören, bu rüyayı kendisi yorumlayan Karacuk Çoban, inanışa göre ilahi güçler tarafından da desteklenen bir kişidir; hayvancılığa bağlı olarak her gün, süt, yoğurt, peynir, tereyağı, et ile beslenen, yeri geldiğinde hayvanları tutup kaldıran, ağaçlardan odun kesen, çeşitli ortamlarda güreşen eski Türkler fiziki bakımından oldukça güçlüydü. Hatta eski Türklerin konar-göçer yaşamını yakın zamana kadar devam ettiren Kazak Türklerinde, ünlü güreşçi Baluan Sholak (1864-1919)'un 816 kilo bir boğayı omzunda kaldırdığı bilinmektedir. Bu vb. nedenler, oldukça güçlü bir kahraman olan Karacuk Çoban'ı bir insan olarak daha inandırıcı yapmıştır.

5. Destanlarda/Sözlü Kültürde Karacuk Çoban

Günümüzde Türk Dünyasında hakkında anlatıların görülmesi, bir kahraman olarak Karacuk Çoban'ın önemini de ortaya koymaktadır. Halk, Karacuk Çoban'ı ve hatıralarını dilden dile, kuşaktan kuşağa aktararak yaşatmıştır.

Şamil Cemşidov, Dede Korkut Kitabı'nda geçen *Karacuk Dağı* dolayısıyla Karacuk Çoban hakkında önemli bilgiler vermiş, bunun *kara* kelimesinin küçültülmesi değil, doğrudan doğruya bir özel ad olduğunu söylemiştir. Şamil Cemşidov, Karacuk topraklarında ve onun geniş çevresinde, Üç Tepe, Kale Tepe, Honaşın, Ağca Beli, Hoca-Cend, Ören Kale dairesinde yaşamış yerli ahali arasında Karacuk'la ilgili olarak, Karacuk Çoban hakkında rivayetlerin dolaştığını, hatta onların Karacuk Çoban adını Karacuk Dağı'nın adı ile bir birlik halinde aynileştirdiklerini söylemiş, Karacuk Çoban hakkında bazı rivayetleri belirtmiştir. Şamil Cemşidov şöyle demiştir:

“Onlar, “Garaca Çoban”ı “Garacuk Çoban” yabut “Gara Çoban”, “Garacuk Dağı”nı ise aynı zamanda, “Garacuk Çoban Dağı” yabut “Gara Çoban Dağı” adıyla adlandırırılar. Toponomik adlarda da “Garacukun kabri” yabut “Gara Çobanın Kabri”

diyorlar. Karabağda halk dilinde “Karacuk Çobanın Arhacı”, “Karacuk Çobanın Köy Yolu”, “Karacuk Çobanın Sapan Taşları” ve nihayet “Karacuk çobanın altı hissedene ibaret nihenk kabri” dikkati daha çok çekiyor. Bu toponomik alametler onun hakkında söylenen rivayetlere ayrılmaz şekilde bağlıdır. Yaşlı-başlı adamların ana-babalardan Karacuk Çoban hakkında işittikleri rivayetlerde şunlar anlatılıyor: “Karacuk Çoban son derece nihenk bir adam imiş, o öz doğma meskeni olan Karacuk Dağı’nın zirvesinden eğilip dağın yakınlığından akan Honaşın Çayından iki saat müddetince su içermiş; o bir pot sakızı bir defa da ağzına alıp çiğnermiş. Onun çomağı o kadar iri imiş ki yanınca sürüyorken de “hış” gibi çiz salarmış. Karacuk Çoban özünün zincir-kollu sapanına büyük kaya taşları koyup atmakta, baskın eden düşmanları kovarmış.” Ölümü hakkında deniyor ki: “Karacuk Çoban, Peygamber eyyamında yaşamıştır, lakin o, Allahı, peygamberi tanımazmış. Bir gün onun yanına gelip Peygamber adınları danışarak koyunlarından kurban kesmeyi talep eden dervişleri kovduğu için Allahın Garacuk çobana acığı tutup özünü ve koyunlarını taşa döndürmüştür.” Başka bir rivayette ise onun öz eceli ile öldüğü gösterilir: “Garacuk Çoban ölümünün yaklaştığını duymuş, Garacuk Dağı’nın başında dayanıp sapanına bir taş koyup atmış ve demiştir: “Sapanımın taşı nereye düşse beni oraya defnedesiniz.” Taş guya Garacuk’tan tahminen 15 verst aralı olan Nerkis-Tepe’ye düşmüştür. Olur ki ölede buraya defnetmişler. Lakin Karacuk Çoban’ı ne götürme ve ne de bir kabre yerleştirmek mümkün olmadığından, baş, beden, iki kol, iki kılça olmağla altı hisseye bölüp ayrı ayrı kabirlere bastırılmışlardır” (Gökyay, 1973: CLXIV-CLXV’den Cemşidov, 1961: 117 vd.).

Şamil Cemşidov’un aktardığı bu rivayetler, bir kahraman olarak Karacuk Çoban’ın hatırasının bugün de halk arasında yaşadığını, kuşaktan kuşağa aktarılmaya devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu rivayetlerdeki birçok ayrıntı, Dede Korkut Kitabı ile paralel bilgileri içerdiği gibi, birçok bakımdan da dikkat çekicidir; Karacuk Çoban, Karacuk Dağı ile ilişkilendirilmiştir; Karacuk Çoban’ın sapanıyla attığı taşlar hala hatırlanmaktadır; Karacuk Çoban, olağanüstü büyüklükte bir dev gibi tasvir edilmiştir; Karacuk Çoban, Peygamber zamanında yaşasa da, Allah’ı, Peygamber’i tanımazmış ki, eski Türk inanışlarını devam ettirmiştir, yani Şamanisttir; Karacuk Çoban’ın koyunlarının taşa döndürülmesi, sapanıyla koyunları taş gibi atmasının bir yansımasıdır; Karacuk Çoban, Karacuk Dağı’nın başından sapanıyla bir taş atmış, ölünce taşın düştüğü yere gömülmek istemiştir ki, eski Türklerdeki havaya atılan okun düştüğü yere yeni evlilerin çadırının dikilmesi geleneğini anımsatmaktadır. Karacuk Çoban, o kadar iri yapılı bir dev olarak tasvir edilse de, ölümlü bir insan olarak

algılanmış, öldükten sonra gömüldüğüne ve mezarının olduğuna inanılmıştır. Bütün bunlar, halk arasında Karacuk Çoban'ın hatırasının güçlü bir şekilde yaşadığını göstermektedir.

Türkmen varyantında Salur Kazan hakkında çok sayıda rivayet vardır. Bunlardan biri olan “*Salar Gazan Baba*”da (Erdem, 1998: 528-529), Salır Gazan Baba, İran ile düşmanmış, bir gün kırk atlısıyla ava gitmiş, bunun üzerine İran padişahı sekiz bin asker ile Salır Gazan Baba'nın yurduna saldırıp yaşlı anasını kaçırmış. Salır Gazan Baba'nın bir çoban kardeşi varmış, malını dağda taşa saklıyormuş ki, İran padişahının sekiz bin askeriyle çarpışmış, sapanla dağın taşlarını düşmana atmış, taşın tükenmesiyle de sapanla koyunları atmış. Salır Gazan Baba'ya bu olanlar ayan olmuş, önce kendisi gidip görmüş, daha sonra da kırk yiğidi ile İran'ın üstüne gidip düşmanı yenmiş, malını mülkünü kurtarmış.

Bu rivayet Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'un günümüzde yaşayan bir varyantıdır. Burada düşman taraf İran olarak mahallileşmiştir. Dede Korkut Kitabı'ndaki Derbent (Demirkapı) de zaten tarihi Turan-İran sınırında, Amu Derya yakınlarındadır. Bu bakımdan olayların geçtiği coğrafya birbiriyle uyumludur. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'daki Karacuk Çoban, bu rivayette Salır Gazan Baba'nın çoban kardeşi olarak geçmektedir. Yani bu rivayete göre Salır Gazan Baba ve Çoban (Karacuk Çoban) kardeşler. Bu rivayette Karacuk Çoban'ın Salur Kazan'ın kardeşi haline geldiği, böylece artık bir başkahraman olmak için soylu olma şartına da ihtiyacı kalmadığı görülmektedir. Eğer ki Dede Korkut Destanları'nın daha eski şeklini yansıtan Dede Korkut Kitabı'nın Dresden ve Vatikan nüshaları bulunmasaydı, elimizde sadece bu rivayetler olsaydı, o zaman biz Karacuk Çoban'ı Salur Kazan'ın kardeşi olarak tanıyacaktık. Dikkat çekicidir ki, Türkmen varyantında, Dede Korkut Kitabı'nda Salur Kazan'ın kardeşi olan Kara Güne'de görünmemektedir. Belki de bu durum Karacuk Çoban ile Kara Güne arasında bir ilişki olduğunu akla getirebilir. Karacuk Çoban'ı Orta Asya'ya bağlayan unsurlardan biri olan bu rivayette Karacuk adının unutulmuş olduğu ancak bir çoban olduğunun hala hatırlandığı görülmektedir. Düşman kuvvetlerinin sayısı ise rivayette sekiz bin asker olarak geçmektedir. Yalnız bu rivayette Dede Korkut'taki Karacuk Çoban'ın kardeşlerinden bahsedilmemiştir. Böylece Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'un, rivayet biçiminde dahi olsa, Orta Asya'da bugün de yaşamakta olduğu, Karacuk Çoban'ın hatıralarının da, Çoban adıyla da olsa, Orta Asya'da bugün de yaşamakta olduğu anlaşılacaktır.

Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da yer alan Karacuk Çoban'ın, dağdan, aşağıdaki düşmana sapanla taş atması motifi, Kazan da dâhil olmak üzere birçok destan kahramanına atfedilen, birçok destanda görülen *dağdan taş yuvarlama* motifiyle ilgilidir:

Ahmet Bican Ercilasun, Reşideddin ve Ebulgazi Bahadır Han Oğuznamelerinde geçen *Tuman Han* ile Dede Korkut'ta geçen *Salur Kazan*'ın aynı kişi olduğunu söylemiş, Dede Korkut'taki Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy ile *Şecere-i Terakime*'deki Salur Kazan hakkındaki benzerliklere dikkat çekmiş, Karacuk Çoban hakkında bazı bilgiler vermiş, Karacuk Çoban'ın köpeği Kara Köpek'in *Camiu't-Tevarih*'deki Tuman Han'a yardım eden Kara Barak ile benzerliğine dikkat çekmiştir. Ahmet Bican Ercilasun'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Karaçuk Çoban tarafından da tekrarlanan, "*Kazan Big'ün karıçık olmuş anası kara deve boynında asılı gitti*" ifadesi ile *Şecere-i Terakime*'deki "*Divege minip keyningdin - Bara irdim kabarıp - İt Beçene izimdin yetdi. Tivemning başın tutdı*" mısraları arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. *Şecere-i Terakime*'deki rivayetlerde düşman İt Beçene ve onun başbuğu Tuymaduk iken, Dede Korkut Kitabı'nda ise kâfirler ve onların kralı Şükli Melik'tir. Ancak, Karacuk Çoban'ın düşmana "*ütüm kâfir*" diye hitap etmesi İt Beçene'yi hatırlattığı gibi, Kaşgarlı'nun "*sus*" demek olarak açıkladığı "*şük*" kelimesini düşündüğümüzde, Beçenelerin başı Tuymaduk ile Şükli arasında da anlamca bir yakınlık olduğu görülmektedir. Hikâyede geçen Karaçuk Çoban motifi, *Şecere-i Terakime*'de olmasa da, Karaçuk Çoban'ın köpeği Kara Köpek'le ilgili bazı izler, Reşidüddin'in eseri *Camiu't-Tevarih*'de vardır. *Camiu't-Tevarih*'de Tuman Han'la ilgili olarak geçen bir rivayete göre, Tuman, hayvanların dilini bilmekte, kurtların ve köpeklerin dilini anlamakta, Kara Barak adlı köpek de ona yardım etmektedir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, Salur Kazan, gelip de evinin yağmalandığını görünce, önce yurt ile, sonra su ile, daha sonra da kurt ile ve Karaçuk Çoban'ın köpeği Kara Köpek ile haberleşerek, onlardan evinin haberini sormuştur. Kazan da Tuman gibi hayvanlarla konuşmaktadır. Sonunda Kara Barak, Tuman'a yardım ettiği gibi, Kara Köpek de Kazan'ı peşine takarak Karaçuk Çoban'ın yanına götürmüştür. *Camiu't-Tevarih*'deki köpeğin adı olan Kara Barak da kara köpek demektir, yani iki rivayetteki köpek aynı adı taşımaktadır (Ercilasun, 1994: 72-81). Böylece 14. yüzyılın başlarında yazılmış *Camiu't-Tevarih*'de, Karacuk Çoban'ın adı geçmese de, Karacuk Çoban'ın köpeği Kara Köpek'e dair izlerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Şecere-i Terakime'de, Korkut Ata'nın Salur Kazan'ı övüp söylediği bir manzume yer almaktadır. Bu manzumenin ilk kıtasında şöyle demektedir:

“Kazgurt dağdan aşağıya taşı yuvarlattı / Salur Kazan karşı varıp çekip / İt Becene göriüp onu aklı gitti / Alplar beyler gören var mı Kazan gibi?” (Ebülğazi Bahadır Han, 1974: 84). Burada taş yuvarlanan dağın adı *Kazgurt dağ* olarak geçmektedir.

Ahmet Bican Ercilasun'a göre, Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy'da, bir şiir vardır ki, *Şecere-i Terakime*'de Dede Korkut'un Kazan için söylediği şiirin benzeridir. Kâfir kalesinde tutsak olan Kazan, kuyudan çıkarılmış, eline kopuz verilmiş, kâfirler kendisine bizi öv deyince, bunun üzerine Kazan soy soylamıştır. Kazan, bu şiirlerden ikincisinde şöyle demiştir: “*Yüksek yüksek kara tağdan taş yuvalansa / Kaba ökçem uyluğum karşı tutan Kazan er idüm / ...*”. *Şecere-i Terakime*'deki şiirde Kazgurt Dağı'ndan yuvarlanan taşın Kazan'ın karşı durması, buradaki şiirde de vardır. Yazıcıoğlu Ali'nin *Tarih-i Al-i Selçuk* adlı eserinin baş tarafındaki Oğuzname'de de benzer motifler geçmektedir: “*Karaçığın Çolpan (?) tağından kâfir taş uçursa kaba uyluğın dutan ben Kazandım ...*” (Ercilasun, 1994: 78-79'dan Gökyay, 1973: CLXX). Burada taş yuvarlanan dağın adı *Karaçığın Çolpan Tağı* olarak geçmektedir. *Karaçığ Çolpan* adı Dede Korkut'taki Karacuk Çoban'ı anımsatmaktadır.

Ahmet Bican Ercilasun'a göre, Radlof'un aktardığı *Ak Köpük Hikâyesi*'nin Baraba rivayetindeki Salur Kazan ile Çoban (Ak Köpük) arasındaki mücadele *Karaçuk Çoban'ı* anımsatmaktadır (Ercilasun, 1994: 81-82).

Ali Duymaz'a göre, Salur Kazan ile ilgili destanlarda geçen *taş yuvarlama* motifi vardır. Kıpçak destanı *Ak Köbek*'de, Salur Kazan ile Ak Köbek'in mücadelesindeki bir safha, dağdan yuvarlanan taşı karşılayıp geri atmaktır. Ak Köbek bu özelliğiyle övünmektedir. Salur Kazan bunu denemiş ve başarmıştır. Bu destan motifi Dede Korkut'ta da vardır. Dede Korkut Kitabı'nda Salur Kazan'ın ağzından söylenen bir övmeye geçen ifadeler bu olayın izlerini taşımaktadır: “*Yüksek yüksek kara dağdan taş yuvarlansa / Kaba ökçem, uyluğum karşı tutan Kazan er idüm*”. *Selçukname*'ye ekli 65 satırlık Oğuzname'de de “*Karaçığın Cilban dağından kâfir taş uçursa kaba uyluğın dutan ben Kazan'dım*” cümlesi de buna işaret etmektedir. *Şecere-i Terakime*'de Seyyah Korkut mahlaslı manzumede ki mısralar da aynı doğrultudadır (Duymaz, 1996: 57). Burada taş yuvarlanan dağın adı *Karaçığın Cilban dağı* olarak okunmuştur.

Türkistan/Türkmen Sahra nüshasında bir soylamada (Soylama-17) (Ekici, 2019: 190-191). Burada taş yuvarlanan dağın adı *Alaçak'ın Çolpa Dağı* olarak geçmektedir. Üstelik düşman adı olarak belirtilen *Ala Demir Han*'ın adı da Karacuk Çoban'ın kardeşi Demir Gücü'yü çağrıştırmaktadır.

Aslıhan Haznedaroğlu'na göre, yeni keşfedilen Günbed yazmasının 38-39. sayfalarında yer alan ve Kazan'ın ad kazandığını anlatan soylama, hem Dresden yazmasının 11. hikâyesinde Kazan'ın kâfirlere karşı kopuz çalıp söylediği şüirlerle, hem de Topkapı Oğuznamesi'nin 3. sayfasındaki Kazan konulu bölümle paralel anlatılar içermektedir ki, bu anlatımların bir karşılığı da *Şecere-i Terakime*'deki manzum parçalarda olup, bu dört metindeki ortak bir anlatı, *taş yuvarlanması* olayıdır. Bu olay, Kazan'ı tarif eden önemli bir hikâyedir. Yuvarlanan taşı tutmanın, konusu Kazan olan soylamalarda ve şüirlerde hep anılan bir olay olması, ejderhayı yenme hikâyesinde olduğu gibi bu konuda da bir hikâyenin ileride ortaya çıkacağını düşündürmektedir (Haznedaroğlu, 2020: 438-439). Bu olayın gerçekleştiği yer, Dresden nüshasında *Yüksek yüksek kara dağ*, Günbed yazmasında *Ala Çakun Çolpa Dağı*, Topkapı Oğuznamesi'nde *Karaçığ'un Cilban tağı*, *Şecere-i Terakime*'de *Kazgurt tağ* olarak geçmektedir (Haznedaroğlu, 2020: 439-440). Aslıhan Haznedaroğlu'na göre, Topkapı Oğuznamesi'ndeki *calban* veya *calban* okunuşu belki *Çolpan* olarak düşünülebilir. Akla Kazan'ın Karaçuk Çoban'ı gelmektedir. Nitekim *Karaçık* adının Karaçuk Çoban'la ilgisi olabileceği araştırmacılarca dile getirilmiştir. Karaçuk Çoban ile ilgili hikâyede ise olayın mekânı *Kapılı Dervend* ve *Kapılı Kara Dervend* adıyla geçmektedir (Haznedaroğlu, 2020: 446).

Köroğlu Destanı'nın Azerbaycan kolunda, *Durna Teli*'nde, Köroğlu yiğitlerinden/delilerinden Demircioğlu ve Belli Ahmed, bağlı oldukları darağaçlarını yerinden söküp ellerine alarak düşmana saldırmışlar ve her vuruşlarında on-on beş adamı hurd-heşil etmişlerdir (Sever, 2011: 198). Buradaki *ağaç sökme* motifi Dede Korkut'taki ağacı kökünden söken Karacuk Çoban'ı anımsattığı gibi, Demircioğlu'nun adı da Karacuk Çoban'ın kardeşi Demür Gücü'yü anımsatmaktadır. Belli Ahmed'in adı farklı olsa da, Demircioğlu ile birlikte iki kişi olmaları, Karacuk Çoban'ın diğer kardeşi Kıyan Gücü'yü anımsatmaktadır. Bu bakımdan iki destanın alt tabakalarının bazılarında yakın bir ilişki olabilir. Belki de tarihi süreç içerisinde bazı Dede Korkut Boyları Köroğlu Kolları'na dönüşürken, Demür Gücü Demircioğlu'na, Kıyan Gücü de Belli Ahmed'e dönüşmüş olabilir. Dede Korkut'ta halkın temsilcisi Karacuk Çoban karakteri halkın haklarını savunan Köroğlu tipi ile oldukça uyumludur. Karacuk Çoban'ın olağanüstü gücü Köroğlu'nun gücünü anımsatmaktadır. Hatta Karacuk Çoban'ın adını ünlü Karadağ/Karacuk Dağı'ndan almış olması, Köroğlu'nun mekânı ünlü Çamlıbel dağının destandaki önemli konumu ve destandaki dağ kültü de dikkate değer benzerliklerdir.

Adem Can, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'daki Salur Kazan'ın çobanı Karacuk Çoban ile *Odyssea Destanı*'ndaki Odyssea'nın çobanı Evmaios arasındaki

benzerliği dile getirmiştir. Adem Can'a göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, Homeros'un *Odysseia Destanı*'nda anlatılan, gurbetteki kahramanın evinin yağmalanması trajedisine benzer biçimde kurgulanmıştır. *Odysseia Destanı*'nda, Odysseia, yurduna dönünce önce kendi sürülerinin bulunduğu kıra gitmiş, bir dilenci kılığında buraya gelmiş, onu, emektar çoban Evmaios konuk etmiştir. Odysseia kendini tanımayan çobandan konağı hakkında bilgi edinmiştir. Oğlu Telemakhos'la burada buluşan Odysseia daha sonra çobanın yardımıyla konağa gelmiş ve Telemakhos'la kararlaştırdığı gibi çoban Evmaios ve sığirtmaçlarının baş çobanı Filoitios'un da yardımıyla yavukluları tepelemiştir. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, avda kara kaygılı rüya gören Salur Kazan, ordusunu kardeşi Kara Göne'ye bırakarak yurdu üstüne gelmiş, yurdunun yağma edildiğini görmüş, Karaça Çoban'dan haber sormak için ağılının bulunduğu kıra yönelmiştir. Kazan Bey'in on bin koyununu düşmana vermeyen bu cesur ve sadık çoban *Odysseia Destanı*'ndaki çoban Evmaios'a benzemektedir. Ağla yaklaşan Kazan'ı Karaça Çoban'ın köpeği karşılamıştır ki, bu motif *Odysseia*'da da vardır. Evmaios'un kulübesine yaklaşan Odysseia'yı çobanın köpekleri karşılamıştır. Kazan Bey, evinin Şöklü Melik tarafından yağmalandığını ve ailesinin tutsak edildiğini çobandan öğrenmiştir. Karaça Çoban, tıpkı Evmaios gibi, efendisinin yokluğunda onun sürülerini canla başla korumuştur. Cesaret ve sadakatleriyle öne çıkan her iki çobanın efendilerini konuk etmesi aynı motiftir. Evmaios, efendisi için bir çift domuz yavrusu kesmiştir. Karaça Çoban ise geceden pişirdiği bir kuzuyu Kazan'la birlikte yemişlerdir. Yemek sırasında beyler ile çobanları arasında geçen konuşmalar da benzerdir. Daha sonra Odysseia, baş çobanları Evmaios ve Filoitios'un yardımıyla düşmanlarına saldırırken, Salur Kazan, Karaça Çoban'ın yardımıyla Şöklü Melik'e saldırmış ve o da Odysseia gibi düşmanlarını tamamen yok etmiştir (Can, 2011: 274-275).

Sonuç

Karacuk Çoban birçok açıdan eski bir tarihe götürülebilir: 1) Karacuk Çoban'ın adındaki *Karacuk*'un Orta Asya'da Sir Derya boyunca uzanan Oğuzların ünlü Karadağlar'ı ile ilgili olduğu açıktır. Karadağlar'ın da bulunduğu Sir Derya bölgesi, Korkut efsanelerinde dünyanın merkezi olarak geçmektedir. Karadağlar, eski Türklerin Ulu Han Ata Bitigi kitabında ilk insanın ortaya çıktığı, Türklerin atalarının ortaya çıktığı bölge olarak geçmektedir. Karadağlar/Karacuk bölgesi Oğuzların/Türklerin hatıralarında önemli bir yere sahiptir. 2) Karacuk Çoban'ın adındaki *Karacuk*, ünlü Karadağlar ile ilgili olduğundan, Karacuk Çoban eski Türk inanışlarındaki dağ kültü ile ilişkilidir. 3) Karacuk Çoban'ın adındaki *Çoban* ve yaptığı çobanlık işi, eski Türklerin hayvancılığa dayalı konar-göçer yaşamını

düşündüğümüzde, binlerce yıllık bir tarihe ve geleneğe sahiptir. Karacuk Çoban, aynı zamanda eski Türk inanışlarındaki çoban kültü ile ilişkilidir. 4) Karacuk Çoban'ın olmaları önceden rüyasında görmesi, rüyasında gördüklerinin gerçeğe dönüşmesi, onun sıradan bir insan olmayıp, ruhani âlem ile olan bağının güçlü olduğunu, kâhinlik özelliklerinin bulunduğu göstermektedir ki, bu bakımdan Karacuk Çoban, eski Türklerin inancı olan Şamanizm ile ilişkilidir. Karacuk Çoban'ın kardeşleri, onun gördüğü rüyayı sorgulamadan ona yardım etmişlerdir ki, bu durum Karacuk Çoban'ın manevî yönünün gücünün kardeşleri tarafından da bilindiğini göstermektedir. Üstelik Karacuk Çoban'ın bir kardeşinin adının Demir Gücü olması, demirin Şamanizm ile olan bağı düşünüldüğünde dikkat çekicidir. 5) Karacuk Çoban'ın bir kardeşinin adının Demir Gücü olması, eski Türklerin, Gök-Türklerin, Batı Gök-Türklerinin demircilik mesleğiyle uğraştığı ve bu meslekteki ustalıkları düşünüldüğünde dikkat çekicidir. Bilindiği gibi Gök-Türkler demirci idi. 6) Karacuk Çoban, bir ağacı kökünden söküp arkasına alarak Salur Kazan'ın peşine düşmüştür. Burada ağacı kökünden söktüğünün vurgulanması dikkat çekicidir. Karacuk Çoban, ağacı kırmamış, koparmamış, kökünden sökmüştür. Ağacın kökü, gövdesi ve dalları, eski Türk inanışlarındaki yeraltı, yeryüzü ve gökyüzünü temsil etmektedir ki, bu bakımdan Karacuk Çoban, eski Türk inanışlarındaki ağaç kültü ile ilişkilidir. 7) Karacuk Çoban'ın, dağdan, aşağıdaki düşmana sapanla taş atması motifi, kimi zaman Kazan da dâhil olmak üzere birçok destan kahramanına atfedilen, başka destanlarda da görülen *dağdan taş yuvarlama* motifi içerisinde değerlendirilebilir. 8) Karacuk Çoban, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, destanın başkahramanı Salur Kazan'ın derecesine yakın bir şekilde ele alınmıştır ki, bu bakımdan destanda iki başkahramanın olduğu söylenebilir. Böyle bir ikilik, bir olasılık olarak, gerçekte Karacuk Çoban'ın kendine ait başka bir destanın başkahramanı olmasının ve bu destanın zamanla Salur Kazan destanına dahil olarak, iki destanın bir arada kaynaşmasından kaynaklanmış olabilir. Belki de, Karacuk Çoban, Karadağ/Karacuk hakkında eski bir efsanenin veya destanın başkahramanı idi ve bu efsane/destan, tarihi süreç içerisinde Salur Kazan destanına dâhil olmuş, böylece destanda başkahraman Salur Kazan'ın gerisinde bir rol üstlenmiş olabilir. Dede Korkut'ta ve destanlarda başkahramanların soylu kişiler olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, belki de Karacuk Çoban kendi destanında soylu bir kişi idi veya başkahraman olmak için soyluluğun gerekmediği, daha eski bir dönemden, eski bir efsane/destan geleneğinin kahramanı idi. 9) Karacuk Çoban hakkındaki anlatılar bugün Türk Dünyası'nda yaşamaya devam etmektedir. Bütün bu hususlar, Karacuk Çoban'ın önemini ve eskiliğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

Abbasov, Nizamioğlu Nurlan (2009). “Kitab-ı Dede Korkut Destanı ve Oğuz Türklerinin İctimai-Siyasal Kuruluşu Hakkında”, *Karadeniz Araştırmaları*, S. 22, s. 147-157.

Abdulla, Kamal (2015). *Mitten Yazıya veya Gizli Dede Korkut*. Akt. Ali Duymaz. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Acıduman, Ahmet ve Arda, Berna (2011). “Dede Korkut Öyküleri Tıp Tarihi Bakış Açısıyla Ne Söyler?”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, S. 54, s. 189-196.

Agacanov, Sergey Grigoreviç (2015). *Oğuzlar*. Çev. Ekber N. Necef ve Ahmet Annaberdiyev. İstanbul: Selenge Yayınları.

Ağacanzâde, Pervin (2011). “Dede Korkut Destanları Hakkında”, çev. Nuri Şimşekler, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 25, s. 223-244.

Akar, Yeliz (2016). “Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Boy Anlatısı Üzerine Bir İnceleme”, *Dede Korkut Okumaları*, ed. Ramazan Korkmaz. İstanbul: Kesit Yayınları. s. 79-94.

Akkoyun Koç, Tuğba (2020). *Dede Korkut Hikâyelerinde Söylem Çözümlemesi Ve Kültürel Kimliğin Öğretimi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Akün, Ömer Faruk (2006). “Dede Korkut Hikâyeleri’nde Kompozisyon Ve Tasvir (Lisans Tezi)”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 19, s. 121-191.

Asker, Ramiz ve Asker, Naile (2017). *Kitabi-Dədə Qorqud Bibliografik Göstərici*. 2. Cild. Bakı: BXQR.

Bars, Mehmet Emin (2010). “Salur Kazan’ın Evi Yağmalandığı Boy’da Salur Kazan Ve Çoban”, *The Journal Of Academic Social Science Studies*, Volume:3, Issue:2 (Winter 2010), s. 55-63.

Boratav, Pertev Naili (2012). *Türk Mitolojisi / Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmənistan Türklerinin Mitolojisi*. Çev. Recep Özbay. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Can, Adem (2011). “Homeros Destanları ile Dede Korkut Hikâyeleri Arasındaki Kurgu, Yapı, Tıp Ve Tema Benzerlikleri”, *Turkish Studies*, Volume 6/2 (Spring 2011), s. 263-286.

Çelepi, Mehmet Surur (2016). “Anadolu'daki Toplumsal Kimliğin İnşasında Dede Korkut Hikâyelerindeki Bireyin Tekamülü”, *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi “Dede Korkut ve Türk Dünyası” (Çeşme-İzmir, 19-23 Ekim 2015) Bildiriler Kitabı*, 1. cilt, edit. Metin Ekici vd. İzmir: Ege Üniversitesi. s.341-362.

Çetinkaya, Gülnaz (2015). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Semboller*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Deveci, Handan ve Belet, Dilek ve Türe, Hatice (2013). “Dede Korkut Hikâyelerinde Yer Alan Değerler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 46, s. 294-321.

Duymaz, Ali (1996). “Kıpçak Sahası Türk Destanlarında Bir Oğuz Alpi: Salur Kazan”, *Millî Folklor*, S. 31-32, s. 49-59.

Ebülgazi Bahadır Han (1974). *Türklerin Soy Kütüğü (Şecere-i Terakime)*. Haz. Muharrem Ergin. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi.

Ekici, Metin (2019). *Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sabra Nüshası*, Soylamalar Ve 13. Boy, Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Orijinal Metin (Tıpkıbasım), Transkripsiyon, Aktarma. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Eliuz, Ülkü (2001). “Dede Korkut Hikâyelerindeki Şahıs Kadrosunun Karakter Yapıları Bakımından İncelenmesi”, *Bilgi*, S. 18 (Yaz 2001), s. 63-86.

Ercilasun, Ahmet Bican (1994). “Dede Korkut Kitabı ile Oğuz Destanı Arasındaki Münasebetler”, I. Sovyet-Türk Kollokyumu, Bakü, 1-8 Temmuz 1988; *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1988, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 69-89.

Ercilasun, Ahmet Bican (2004). “Zikredilen Şahıslara Dayanılarak Dede Korkut Boylarının Kronolojik Sıralanması”, II. Milletlerarası Dede Korkut Kollokyumu (Bakü, Azerbaycan, 21-26 Aralık 1998); *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1998/I, TDK Yay., Ankara, 2004, s. 61-69.

Erdem, Melek (1998). *Dede Korkut Türkmenistan Varyantları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergin, Muharrem (1989). *Dede Korkut Kitabı I. / Giriş - Metin - Faksimile*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Ergin, Muharrem (2017). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Eyüboğlu, Dursun Can (2019). *Korkut*. İstanbul: Cinius Yayınları.

Gökay, Orhan Şaik (1973). *Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müşteşarlığı Kültür Yayınları.

Gönen, Hatice Çiğdem (2017). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Devlet Dışı Siyasallık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güvenç, Ahmet Özgür (2011). "Dede Korkut Kitabı'nda Mizah", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 46, s. 157-180.

Hazar, Mehmet (2008). "Artukoğulları Zamanında Dede Korkut Kitabı'ndaki Kişi Adları", *Turkish Studies*, Volume 3/1, s. 22-33.

Haznedaroğlu, Aslıhan (2020). "Salur Kazan Ve Yuvarlanan Taş Anlatısı Hakkında", *Journal Of Old Turkeic Studies*, C. 4, S. 2, s. 437-468.

Kara, Aydoğan (2020). "Salur Kazan'ın Mitik Macerasından Modern İnsanın Bilincine Arketipsel Sembolik Bir Çözümleme", *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili Ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 9, S. 22, s. 39-51.

Karadoğan, Ahmet (2004). "Türk Ad Biliminde Renk Kültü", *Millî Folklor*, S. 62, s. 89-99.

Karakaş, Rezan (2013). "Dede Korkut Hikâyelerinde "Tutsaklıktan Kurtarma Motifi" ve "Bey Oğulları" Arasındaki İlişki", *Turkish Studies*, Volume 8/1, s. 1867-1879.

Kemaloğlu, Muammer (2019). *Dede Korkut (Destan İçre Tarih)*. Ankara: Raf Kitabevi.

Kırman, Ümral (2004). *Dede Korkut Anlatılarının Karşıtlıklar Kuramına Göre Çözümlemesi Ve Bu Kuramın Anlatı Öğretiminde Kullanımı*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kocasavaş, Yıldız (2014). "Korkut Ata'yla İlgili Bazı Kayıtların Düşündürdükleri". *İlmi Araştırmalar*, S. 0 (8): s. 139-144.

Koçak, Aynur (2011). "Bir Kahraman Modeli Olarak "Karaçuk Çoban", *Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslararası Sempozyumu (Leşkoşa, KKTC, 25-28 Ekim 2010) Bildiriler Kitabı*, haz. Yılmaz Yeşil. Ankara: TÜRKSOY Yayınları. s. 165-171.

Konıratbayev, Avelbek (2000). “Korkut Ata Hakkında”, akt. Dinara Düseybayeva, *Kazakistan’da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nısanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. 147-182.

Korkmaz, Zeynep (2006). “Dede Korkut Hikâyelerinde İnsan ve Doğa”, *Türk Dili*, S. 657, s. 250-257.

Köksel, Behiye (2012). “Dede Korkut Kitabı’nda Dini-Mitolojik Yardımcı Kahraman Motifi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 161, s.73-88.

Memiş, Muhammet Raşit ve Kara, Mehmet (2018). “Kara” Kelimesinin Dede Korkut Oğuznameleri’ndeki Kullanımı Üzerine”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 6(6), s. 799-807.

Oğuz, Öcal (2004). “Destan Tanımı Ve Eski Türk Destanları”, *Millî Folklor*, S. 62, s. 5-7.

Ögel, Bahaeddin (1995). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, II. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Özçelik, Sadettin (2015). “Dede Korkut Destanlarında Oğuzların Teşkilatlanması Hakkında Bazı Kültürel Unsurlar”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Oğuzlar / Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu (Ankara, 21-23 Mayıs 2014) Bildirileri*, edit. Tufan Gündüz ve Mikail Cengiz. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. s. 523-532.

Parlak, F. Ferhan (1999). “*Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türk Tarihindeki Yeri*”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Pehlivan, Gürol (2014). *Dede Korkut Kitabında Yapı, İdeoloji Ve Yaratım*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Sever, Mustafa (2011). “Köroğlu Destanı’nda (Azerbaycan Kolu) Kahraman Ve Karşı Kahraman Tipleri”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C. 4, S. 8, s. 195-202.

Sümer, Faruk (1959). “Oğuzlar’a Ait Destani Mahiyette Eserler”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XVII/3-4, s. 359-455.

Sümer, Faruk (1972). *Oğuzlar / (Türkmenler) Tarihleri - Boy Teşkilatı - Destanlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Şahin, Aysuda (2017). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Yapı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Şen, Cemile (2018). *Dede Korkut Anlatıları'nda Büyüklü Gerçekçilik*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Tekşan, Keziban (2017). "Dede Korkut Hikâyelerinde Yaratıcı Düşünce ve Yaratıcı Kişilik Özellikleri", *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, S. 5(2), s. 225-237.

Teyek, Süleyman (2013). *Kitab-ı Dede Korkut'ta Diplomatik Lisan: Halkbilimi Bakımından Bir Anlam İncelemesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tezcan, Semih ve Boeschoten, Hendrik (2001). *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uyumaz, Gülcan (2012). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Çocuk Eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Veren, Ergün (2017). "Dede Korkut Kitabı'nda Ahiliğin İzleri", (*Kırşehir Abi Evran Üniversitesi*) III. *Uluslararası Ahilik Sempozyumu (Kırşehir, Türkiye, 5-7 Ekim 2017) Bildiriler*, 1. Cilt, ed. Ahmet Gökbel-Ahmet Doğan, Ankara: Sanyıldız Ofset, s. 205-215.

Yeşilyurt, Hatice (2019). *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Özgencilik Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.